

DRUŽBA

OSNOVNA ŠOLA

Izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za dvojezično osnovno šolo na narodno mešanem območju Prekmurja

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

OBVEZNI PREDMET

UČNI NAČRT Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

IME PREDMETA: družba

Prilagojeni predmetnik za dvojezično osnovno šolo na narodno mešanem območju Prekmurja

4. razred	5. razred
52,5	87,5

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

dr. Sandra Mršnik, Zavod RS za šolstvo; dr. Nataša Dolenc Orbanić, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta; mag. Katarina Dolgan, Zavod RS za šolstvo; Elvira Garibović, OŠ Franceta Prešerna Kranj; dr. Irena Hergan, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta; dr. Janez Jamšek, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta; Katja Jenko, Druga osnovna šola Slovenj Gradec; mag. Nejc Kavka, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta; Mihaela Kerin, Zavod RS za šolstvo; Vanja Kolar Ivačič, VIZ OŠ Bistrica ob Sotli; Ingrid Laslo Sabo, Dvojezična osnovna šol I Lendava; Edita Nemec, OŠ II. Murska Sobota; dr. Nina Novak, Zavod RS za šolstvo; dr. Jerneja Pavlin, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta; Manca Poglajen, Zavod RS za šolstvo; mag. Urška Rupnik, OŠ Zbora odposlancev Kočevje; mag. Simona Samida Cerk, OŠ Medvode; Vesna Vršič, Zavod RS za šolstvo

JEZIKOVNI PREGLED: Mira Turk Škraba

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Ucni-nacrti/2025/OS_DV-IS/Didakticna-priporocila_k-ucnemu-nacrtu-druzba-2025.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID [249727491](https://cobiss.si/249727491)

ISBN 978-961-03-1096-9 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

BESEDILO O SEJI SS

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na 244. seji, dne 22. 5. 2025 določil učni načrt družba za izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za dvojezično osnovno šolo na narodno mešanem območju Prekmurja.

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje se je na 244. seji, dne 22. 5. 2025 seznanil z didaktičnimi priporočili k učnemu načrtu družba za izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim predmetnikom za dvojezično osnovno šolo na narodno mešanem območju Prekmurja.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

KAKO SE ZNAJTI?

TIPICNE STRANI

V dokumentu je za učenke in učence, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih učenci izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:
Obvezno
Izbirno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi ducilist estrunda volorest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quiatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelim lam alit re, omnis ab il mo dolupti connihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, exernam quaspis dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaepeped quame moditatum ipient veligna tessint laessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusclisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
I: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solos dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comniscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

- Učenec
- Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorum quasimus mo mi.
 - Ilcillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.
 - Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - Ma vellaut quatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - Omnim ut doluptur, quam consequi.
 - Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorum quasimus mo mi.*
 - Ilcillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.*
 - Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

Pojmi, ki jih učenec mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikale usvojijo učenci.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaboreet quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

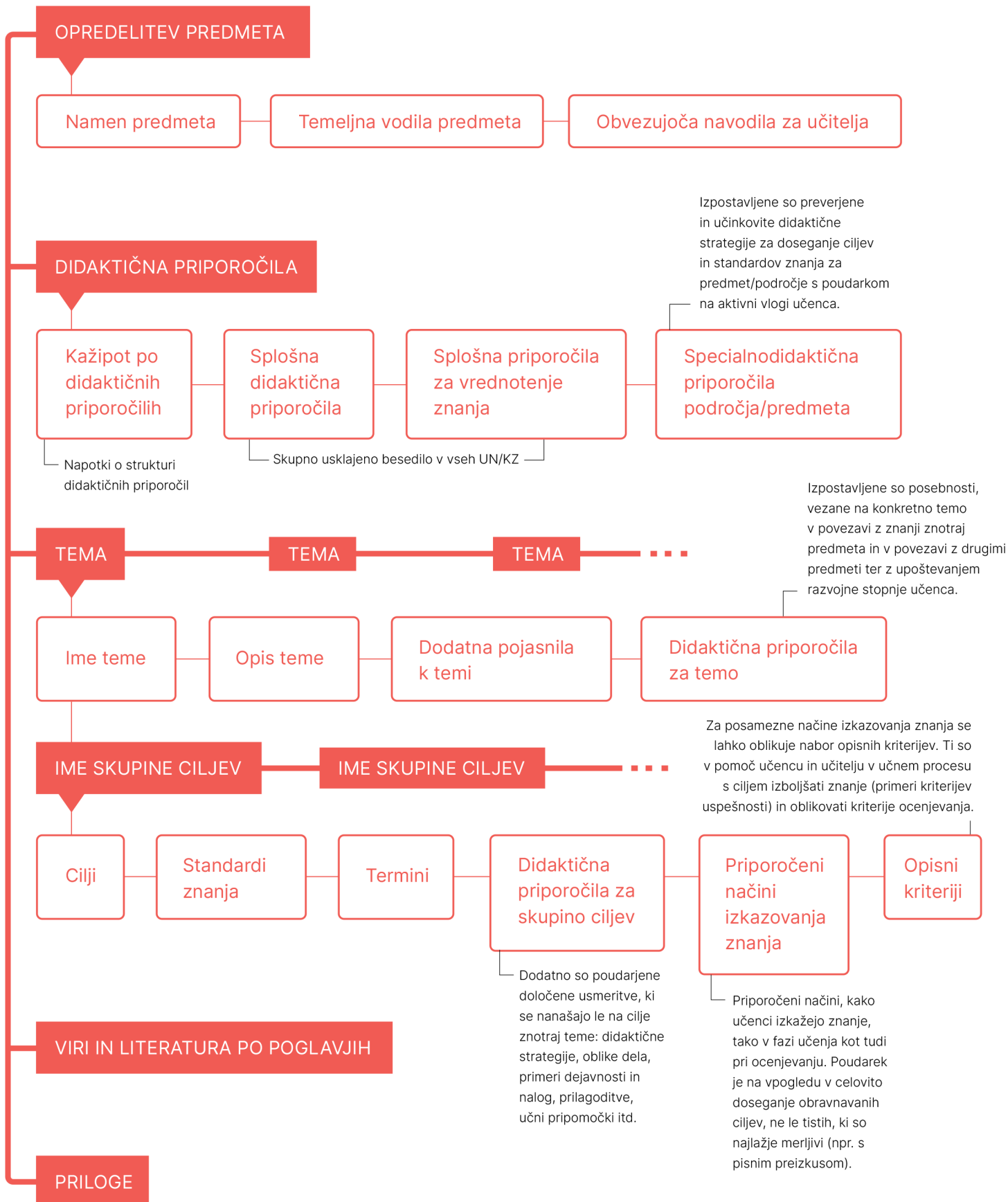
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA UČNEGA NAČRTA Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 9

Namen predmeta..... 9

Temeljna vodila predmeta 9

Obvezujoča navodila za učitelje 9

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA 11

Kažipot po didaktičnih priporočilih 11

Splošna didaktična priporočila 11

Splošna priporočila za vrednotenje znanja ... 13

Specialnodidaktična priporočila
področja/predmeta 15

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA..... 18

SKUPNOSTI..... 19

Posameznik..... 20

Sobivanje v skupnosti 23

Organiziranost skupnosti..... 28

ČAS 31

Zavedanje časa in spreminjanje 32

Naravna in kulturna dediščina..... 37

Preteklost domačega kraja in domače
pokrajine 40

Zgodovinski razvoj ozemlja današnje Slovenije
..... 43

PROSTOR..... 45

Prostorska orientacija in kartografsko
opismenjevanje 46

Domači kraj in domača pokrajina 50

Naravnogeografske pokrajine Slovenije 52

Mobilnost 55

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH57

SKUPNOSTI 57

POSAMEZNIK..... 57

SOBIVANJE V SKUPNOSTI 57

ORGANIZIRANOST SKUPNOSTI 58

ČAS 58

ZAVEDANJE ČASA IN SPREMINJANJE 58

NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA 58

ZGODOVINSKI RAZVOJ OZEMLJA DANAŠNJE
SLOVENIJE 60

PROSTOR 60

PROSTORSKA ORIENTACIJA IN
KARTOGRAFSKO OPISMEJENJE 60

NARAVNOGEOGRAFSKE POKRAJINE
SLOVENIJE 60

MOBILNOST 61

PRILOGE62

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Predmet družba uvaja učence k spoznavanju sebe, odnosov med posameznikom in družbo ter razumevanju družbenih pojavov v prostoru in času. Pri tem gre za spoznavanje, raziskovanje in vrednotenje družbenega in naravnega okolja v vseh njegovih sestavinah ter soodvisnostih med njimi. Postavlja temelje za razvoj razumevanja, kako deluje svet in kako lahko učenci kot posamezniki odgovorno sodelujejo v družbi. Učencem postavlja izzive, v katerih se učijo sodelovanja, kritičnega mišljenja, osebne prožnosti, optimizma, iskanja ustvarjalnih rešitev ter krepitev družbene odgovornosti. Pri predmetu učenci razvijajo prostorsko orientacijo ter usvajajo kartografsko opismenjevanje. Temeljni poudarki so na spoznavanju naravnih in družbenih značilnosti domače pokrajine ter naravnogeografskih značilnosti Slovenije.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Učni predmet družba je zasnovan interdisciplinarno, horizontalno in vertikalno povezuje raznolika znanja in spretnosti. Poseben poudarek namenja tudi razvijanju odnosa do različnih okolij. Pri predmetu družba učenci spoznavajo ter raziskujejo življenje in delovanje ljudi, njihove vrednote v sedanosti in preteklosti v različnih krajih in okoliščinah. Poudarek je na spodbujanju radovednosti pri učencih in vrednotenju družbenih, geografskih, zgodovinskih, gospodarskih in drugih vidikov, vplivov, vprašanj in sprememb, ki so posledica tehnološkega in družbenega razvoja z namenom aktivnega sodelovanja v družbi, tako na lokalni, nacionalni in svetovni ravni. Učenci razvijajo socialne veščine, krepijo samopodobo, sočutje, sprejemanje različnosti, se učijo solidarnosti, strpnosti, zaupanja, občutka za pravičnost ter ustreznega odločanja in odgovornosti. Pri predmetu učenci vzpostavljajo odnos do naravne in kulturne dediščine ter ob tem širijo znanje in prepoznavajo lastna doživetja.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Učne izkušnje so povezane z delovanjem posameznika in razumevanjem medsebojne povezanosti v družbi. Zato je treba vzpostaviti varno in spodbudno učno okolje, tako v učilnici kot na terenu, v katerem so pomembne tako izkušnje posameznika kot izkušnje skupine. Ključni so izkušnjsko učenje v avtentičnih okoljih, aktualizacija obravnavanih tem, učenje ustreznih odzivov v zahtevnih situacijah ter učinkovitih strategij za reševanje problemov. Učitelji naj vključujejo pestre oblike in metode dela, ki omogočajo razvijanje različnih

načinov mišljenja in delovanja. Učitelji navezujejo izbor primerov pri vsebinah v 4. razredu na domačo pokrajino, v 5. razredu pa na Slovenijo.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

KAŽIPOT PO DIDAKTIČNIH PRIPOROČILIH

Razdelke *Kažipot po didaktičnih priporočilih*, *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* je pripravil Zavod RS za šolstvo.

Didaktična priporočila prinašajo učiteljem napotke za uresničevanje učnega načrta predmeta v pedagoškem procesu. Zastavljena so večplastno, na več ravneh (od splošnega h konkretnemu), ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

- » Razdelka **Splošna didaktična priporočila** in **Splošna priporočila za vrednotenje znanja** vključujeta krovne usmeritve za načrtovanje, poučevanje in vrednotenje znanja, ki veljajo za vse predmete po celotni izobraževalni vertikali. Besedilo v teh dveh razdelkih je nastalo na podlagi *Usmeritev za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in srednje šole* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ladrdr>) ter *Izhodišč za prenovo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/plw0909>) in je v vseh učnih načrtih enako.
- » Razdelek **Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta** vključuje tista didaktična priporočila, ki se navezujejo na področje/predmet kot celoto. Zajeti so didaktični pristopi in strategije, ki so posebej priporočeni in značilni za predmet glede na njegovo naravo in specifične.

Učni načrt posameznega predmeta je členjen na *teme*, vsaka tema pa se lahko nadalje členi na *skupine ciljev*.

- » Razdelka **Didaktična priporočila za temo** in **Didaktična priporočila za skupino ciljev** vključujeta konkretne in specifične napotke, ki se nanašajo na poučevanje določene teme oz. skupine ciljev znotraj teme. Na tem mestu so izpostavljene preverjene in učinkovite didaktične strategije za poučevanje posamezne teme ob upoštevanju značilnosti in vidikov znanja, starosti učencev, predznanja, povezanosti znanja z drugimi predmeti/področji ipd. Na tej ravni so usmeritve lahko konkretizirane tudi s primeri izpeljave oz. učnimi scenariji.

Didaktična priporočila na ravni skupine ciljev zaokrožujeta razdelka **Priporočeni načini izkazovanja znanja** in **Opisni kriteriji**, ki vključujeta napotke za vrednotenje znanja (spremljanje, preverjanje, ocenjevanje) znotraj posamezne teme oz. skupine ciljev.

SPLOŠNA DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj si za uresničitev ciljev učnega načrta, kakovostno učenje ter optimalni psihofizični razvoj učencev prizadeva zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. V ta namen pri poučevanju uporablja raznolike

didaktične strategije, ki vključujejo učne oblike, metode, tehnike, učna sredstva in gradiva, s katerimi učencem omogoča aktivno sodelovanje pri pouku, pa tudi samostojno učenje. Izbira jih premišljeno, glede na namen in naravo učnih ciljev ter glede na učne in druge, za učenje pomembne značilnosti posameznega učenca, učne skupine ali oddelka.

Varno in spodbudno učno okolje učitelj zagotavlja tako, da:

- » spodbuja medsebojno sprejemanje, sodelovanje, čustveno in socialno podporo;
- » neguje vedoželjnost, spodbuja interes in motivacijo za učenje, podpira razvoj različnih talentov in potencialov;
- » učence aktivno vključuje v načrtovanje učenja;
- » kakovostno poučuje in organizira samostojno učenje (individualno, v parih, skupinsko) ob različni stopnji vodenja in spodbujanja;
- » učencem omogoča medsebojno izmenjavo znanja in izkušenj, podporo in sodelovanje;
- » prepozna in pri poučevanju upošteva predznanje, skupne in individualne učne, socialne, čustvene, (med)kulturne, telesne in druge potrebe učencev;
- » učencem postavlja ustrezno zahtevne učne izzive in si prizadeva za njihov napredek;
- » pri učencih stalno preverja razumevanje, spodbuja ozaveščanje in usmerjanje procesa lastnega učenja;
- » proces poučevanja prilagaja ugotovitvam sprotne spremljanja in preverjanja dosežkov učencev;
- » omogoča povezovanje ter nadgrajevanje znanja znotraj predmeta, med predmeti in predmetnimi področji;
- » poučuje in organizira samostojno učenje v različnih učnih okoljih (tudi virtualnih, zunaj učilnic), ob uporabi avtentičnih učnih virov in reševanju relevantnih življenjskih problemov in situacij;
- » ob doseganju predmetnih uresničuje tudi skupne cilje različnih področij (jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost).

Učitelj pri uresničevanju ciljev in standardov znanja učnega načrta učencem omogoči prepoznavanje in razumevanje:

- » smisla oz. namena učenja (kaj se bodo učili in čemu);
- » uspešnosti lastnega učenja oz. napredka (kako in na temelju česa bodo vedeli, da so pri učenju uspešni in so dosegli cilj);
- » pomena različnih dokazov o učenju in znanju;
- » vloge povratne informacije za stalno izboljševanje ter krepitev občutka »zmorem«;
- » pomena medvrstniškega učenja in vrstniške povratne informacije.

Za doseganje celostnega in poglobljenega znanja učitelj načrtuje raznolike predmetne ali medpredmetne učne izzive, ki spodbujajo učence k aktivnemu raziskovanju, preizkušanju, primerjanju, analiziranju, argumentiranju,

reševanju avtentičnih problemov, izmenjavi izkušenj in povratnih informacij. Ob tem nadgrajujejo znanje ter razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in druge prečne veščine. Zato učitelj, kadar je mogoče, izvaja projektni, problemski, raziskovalni, eksperimentalni, izkustveni ali praktični pouk in uporablja temu primerne učne metode, pripomočke, gradiva in digitalno tehnologijo.

Učitelj upošteva raznolike zmožnosti in potrebe učencev v okviru notranje diferenciacije in individualizacije pouka ter personalizacije učenja s prilagoditvami, ki obsegajo:

- » učno okolje z izbiro ustreznih didaktičnih strategij, učnih dejavnosti in oblik;
- » obsežnost, zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev;
- » raznovrstnost in tempo učenja;
- » načine izkazovanja znanja, pričakovane rezultate ali dosežke.

Učitelj smiselno upošteva načelo diferenciacije in individualizacije tudi pri načrtovanju domačega dela učencev, ki naj bo osmišljeno in raznoliko, namenjeno utrjevanju znanja in pripravi na nadaljnje učenje.

Individualizacija pouka in personalizirano učenje sta pomembna tudi za razvijanje talentov in potencialov nadarjenih učencev. Še posebej pa sta pomembna za razvoj, uspešno učenje ter enakovredno in aktivno vključenost učencev s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, z učnimi težavami, dvojno izjemnih, priseljencev ter učencev iz manj spodbudnega družinskega okolja. Z individualiziranimi pristopi preko inkluzivne poučevalne prakse učitelj odkriva in zmanjšuje ovire, ki učencem iz teh skupin onemogočajo optimalno učenje, razvoj in izkazovanje znanja, ter uresničuje v individualiziranih programih in drugih individualiziranih načrtih načrtovane prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa za učence iz specifičnih skupin.

SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednotenje znanja razumemo kot ugotavljanje znanja učencev skozi celoten učni proces, tako pri spremljanju in preverjanju znanja (ugotavljanje predznanja in znanja učenca na vseh stopnjah učenja) kot tudi pri ocenjevanju znanja.

V prvi fazi učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega učenca, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje. Pred začetkom učnega procesa učitelj najprej aktivira in ugotavlja učenčevo predznanje in ugotovitve uporabi pri načrtovanju pouka. Med učnim procesom sproti preverja doseganje ciljev pouka in standardov znanja ter spremlja in ugotavlja napredek učenca. V tej fazi učitelj znanja ne ocenjuje, pač pa na osnovi ugotovitev sproti prilagaja in izvaja dejavnosti v podporo in spodbudo učenju (npr. dodatne dejavnosti za utrjevanje znanja, prilagoditve načrtovanih dejavnosti in nalog glede na zmožnosti in potrebe posameznih učencev ali skupine).

Učitelj pripomore k večji kakovosti pouka in učenja, tako da:

- » sistematično, kontinuirano in načrtno pridobiva informacije o tem, kako učenec dosega učne cilje in usvaja standarde znanja;

- » ugotavlja in spodbuja razvoj raznolikega znanja – ne le vsebinskega, temveč tudi procesnega (tj. spretnosti in veščin), spremlja in spodbuja pa tudi razvijanje odnosnega znanja;
- » spodbuja učenca, da dosega cilje na različnih taksonomskih ravneh oz. izkazuje znanje na različnih ravneh zahtevnosti;
- » spodbuja uporabo znanja za reševanje problemov, sklepanje, analiziranje, vrednotenje, argumentiranje itn.;
- » je naravnani na ugotavljanje napredka in dosežkov, pri čemer razume, da so pomanjkljivosti in napake zlasti priložnosti za nadaljnje učenje;
- » ugotavlja in analizira učenčevo razumevanje ter odpravlja vzroke za nerazumevanje in napačne predstave;
- » učenca spodbuja in ga vključuje v premisleke o namenih učenja in kriterijih uspešnosti, po katerih vrednoti lastno učno uspešnost (samovrednotenje) in uspešnost vrstnikov (vrstniško vrednotenje);
- » učencu sproti podaja kakovostne povratne informacije, ki vključujejo usmeritve za nadaljnje učenje.

Ko so dejavnosti prve faze (spremljanje in preverjanje znanja) ustrezno izpeljane, sledi druga faza, ocenjevanje znanja. Pri tem učitelj učencu omogoči, da lahko v čim večji meri izkaže usvojeno znanje. To doseže tako, da ocenjuje znanje na različne načine, ki jih je učenec spoznal v procesu učenja. Pri tem upošteva potrebe učenca, ki za uspešno učenje in izkazovanje znanja potrebuje prilagoditve.

Učitelj lahko ocenjuje samo znanje, ki je v učnem načrtu določeno s standardi znanja. Predmet ocenjevanja znanja niso vsi učni cilji, saj vsak cilj nima z njim povezanega specifičnega standarda znanja. Učitelj ne ocenjuje stališč, vrednot, navad, socialnih in čustvenih veščin ipd., čeprav so te zajete v ciljnih učnega načrta in jih učitelj pri učencu sistematično spodbuja, razvija in v okviru prve faze tudi spremlja.

Na podlagi standardov znanja in kriterijev uspešnosti učitelj, tudi v sodelovanju z drugimi učitelji, pripravi kriterije ocenjevanja in opisnike ter jih na ustrezen način predstavi učencu. Če učenec v procesu učenja razume in uporablja kriterije uspešnosti, bo lažje razumel kriterije ocenjevanja. Ugotovitve o doseganju standardov znanja, ki temeljijo na kriterijih ocenjevanja in opisnikih, se izrazijo v obliki ocene.

Učitelj z raznolikimi načini ocenjevanja omogoči izkazovanje raznolikega znanja (védenje, spretnosti, veščine) na različnih ravneh. Zato poleg pisnih preizkusov znanja in ustnih odgovorov ocenjuje izdelke (pisne, likovne, tehnične, praktične in druge za predmet specifične) in izvedbo dejavnosti (govorne, gibalne, umetniške, eksperimentalne, praktične, multimedijske, demonstracije, nastope in druge za predmet specifične), s katerimi učenec izkaže svoje znanje.

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

Poučevanje in učenje pri predmetu Družba (doseganje ciljev predmeta)

Za doseganje ciljev in standardov znanja učnega načrta pri predmetu družba je potrebna skrbna organizacija učnega procesa, ki zagotavlja učencem učenje iz avtentičnih učnih situacij. Pri načrtovanju pouka učitelj upošteva vse tri teme (družbena, časovna in prostorska) in jih pri poučevanju poveže v smiselno celoto. Pri poučevanju omogoča varno, spodbudno in vključujoče učno okolje, pri čemer upošteva razvojne značilnosti, individualne zmožnosti in interese učencev.

Pri poučevanju učitelj upošteva predznanje učencev, ki ga ti v nadaljevanju učnega procesa postopno in sistematično nadgrajujejo, poglobljajo, osmišljajo in na novo izgrajujejo. Ob pridobivanju znanja učenci razvijajo osnovno terminologijo za različne pojave, procese in zakonitosti. S posploševanjem oz. opisovanjem konkretnih izkušenj dosegajo boljše razumevanje le-teh. Pomembno je, da je učitelj pozoren na ustrezno terminologijo predmeta ^{SC} (1.1.2.2) in skrbi za razvoj besedišča pri predmetu (pravilno poimenovanje je ključnega pomena tudi za oblikovanje pojmovne mape). Ravno tako skrbi, da učenci v šoli berejo ^{SC} (1.1.4.1) družboslovne vsebine iz različnih virov in s tem urijo tekoče branje, razumevanje in vrednotenje prebranega. Pomembna je tudi premišljena izbira in uporaba didaktično ustreznih gradiv in pripomočkov ter premišljeno izbranih oblik dela (delo v parih, homogenih in heterogenih skupinah različnih velikosti). Učitelj organizira učne dejavnosti, ki dajo učencem priložnosti, da postavljajo vprašanja, raziskujejo svoje okolje, uporabljajo raznolike vire, izražajo in delijo svoje znanje in izkušnje ter zamisli z vrstniki.

Medpredmetno povezovanje je pomembno za povezovanje različnih področij, pri čemer učitelj skrbi za smiselnost in učinkovitost povezav.

V vseh fazah učnega procesa učitelj prilagaja pouk učencem glede na zmožnosti in druge posebnosti. Didaktične strategije in metode se v učnem procesu kombinirajo in smiselno izmenjujejo. Učitelj kombinira npr. izkustveno, projektno, problemsko učenje, učenje z raziskovanjem, avtentični pouk, pouk na prostem oz. terenu.

Osrednje metode izkustvenega učenja so simulacije, igre vlog in socialne igre. Pri učencih spodbujajo razumevanje medčloveških odnosov, razvijajo socialne veščine, omogočajo izražanje, zavedanje in nadziranje čustev.

Metoda učenja z raziskovanjem/odkrivanjem je pristop, ki omogoča učencem aktivno vlogo pri pouku in poteka po določenem zaporedju dejavnosti. Pristop poteka od načrtovanja, izvajanja raziskave do povzemanja ugotovitev. Pri družbi izvajamo raziskave (statistične raziskave) in učenje z raziskovanjem/odkrivanjem (zgodovinsko raziskovanje), ki temeljijo na vprašanjih, na podlagi katerih učenci postopoma nadgradijo svoje znanje. Prvine učenja z raziskovanjem/odkrivanjem vključujejo tudi terensko delo. Metode terenskega dela so opazovanje, skiciranje, kartiranje, anketiranje, fotodokumentiranje, odkrivanje. Učenci postavljajo hipoteze oziroma domneve z namenom, da na podlagi zbranih informacij iz različnih virov (dokazov) domnevajo, npr. kaj se je zgodilo, kakšne spremembe so doživeli, kakšne gospodarske dejavnosti so se odvijale, kakšno je bilo življenje ljudi itd. Domneve se učijo potrditi z zbranimi dokazi (Zakaj tako misliš?). Posebna pozornost je namenjena razvijanju **veščine dela z (zgodovinskimi) viri**.

Učitelj naj uvaja učenje z raziskovanjem/odkrivanjem tako v 4. kot v 5. razredu in pri delu vodi učence skozi vse korake tega pristopa. Učenci lahko raziskujejo individualno, v dvojicah in skupinsko. Pri skupinskem delu je pozoren na to, da si učenci delo razdelijo med vse člane skupine.

Skupni cilji

Skupni cilji predstavljajo znanja, ki jih prinašajo izzivi sodobnega življenja v skupnosti. **Vključujejo trajnostnega razvoja, zdravja in dobrobiti, kulture, jezika, državljanstva, kulture in umetnosti, digitalne kompetentnosti in podjetnosti.** Vsa znanja, spretnosti in kompetence učenci razvijajo postopno preko predmetno specifičnih ciljev in ustrezno starosti učencev. Pomembno je, da jih učitelji načrtno razvijajo od začetku šolanja in jih celovito vključujejo po vertikali izobraževanja, saj so skupni cilji vključeni v različna predmetna področja. Tako jih bodo učenci dosegali pri različnih predmetih skozi celotno vertikalo izobraževanja.

Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost

Področje skupnih ciljev jezik, državljanstvo, kultura in umetnost se tesno povezuje s predmetno specifičnimi cilji. Učitelj v vseh fazah učnega procesa skrbi za razvoj strokovne terminologije predmeta **SC** (1.1.2.1). V načinih poučevanja učitelj ustvarja pogoje, v katerih učenci lahko usvajajo načela spoštljive komunikacije in načinov reševanja nesoglasij **SC** (1.1.5.1), sodelovanja z drugimi v skupnosti in za skupnost **SC** (1.2.3.1) **SC** (1.2.3.2), poznajo, razumejo in sprejemajo otrokove pravice kot del človekovih pravic **SC** (1.2.1.5), postopoma sodelujejo v razpravi o občutljivih temah **SC** (1.2.2.2) **SC** (1.2.2.1), v različnih situacijah prepoznajo priložnosti za aktivno vključevanje v družbo t.j. aktivno državljanstvo **SC** (1.2.5.1). Učenci pri predmetu družba raziskujejo naravno in kulturno dediščino Slovenije **SC** (1.3.1.1) **SC** (1.3.2.1) ter oblikujejo spoštljiv odnos do nje.

Trajnostni razvoj

Pri predmetu družba učitelj spodbuja razvijanje razumevanja, da je svet, v katerem živimo, tako družbeni kot naravni, pri čemer se daje poseben poudarek skrbi za okolje. Pri tem gre za poglobljanje razumevanja sobivanja in ohranjanja okolja in oblikovanja odgovornega in spoštljivega odnosa do njega **SC** (2.1.3.1). Pri temi o prostoru učitelj posebno pozornost nameni realizaciji ciljev »razvijanja veščine raziskovanja družbenih pojavov in jih kritično vrednoti; vrednotenja naravnih in družbenih značilnosti v okolju in se zavzemajo za ohranitev zdravega okolja ter dostopnost naravnih virov«. **SC** (2.2.2.1), **SC** (2.4.3.1), **SC** (2.2.1.2)

Digitalna kompetentnost

Digitalno kompetentnost razvijamo pri pouku družbe tako, da učenci raziskujejo, tudi z uporabo digitalnih orodij in portalov, življenje in delo v lokalni skupnosti **SC** (4.2.3.1), zbirajo različne podatke, jih urejajo, prikazujejo in predstavljajo na različne načine (grafi, preglednice, miselni vzorci, posnetki). Učenci spoznajo in uporabljajo različne vrste zgodovinskih in geografskih virov za iskanje ustreznih podatkov/informacij ter se zavedajo vrednosti primarnih virov (originalov) v primerjavi s ponaredki, pri čemer spoznajo avtorske pravice in licence **SC** (4.3.3.1). Učenci varno in odgovorno uporabljajo digitalna orodja, razpravljajo o posledicah (ne)spoštljive komunikacije in spletnega nasilja (ustrahovanje), pri čemer skrbijo za uravnoteženo uporabo tehnologije.

Podjetnost

Podjetnost učenci razvijajo, če so deležni priložnosti reševanja avtentičnih izzivov **SC** (5.1.1.1), pri čemer učitelj načrtuje dejavnosti, ki jim omogočajo razvoj podjetnostne kompetence. Dejavnosti temeljijo na ustvarjanju

priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. Pri pouku učenci razvijajo zavedanje o svojih osebnih lastnostih, interesih, vrednotah, stališčih, svojem osebnem razvoju in napredku, lastni izbiri ter (poklicnih) željah ^{SC} (5.1.3.1), s čimer oblikujejo vizijo prihodnosti.

Uporabljajo učinkovite strategije komuniciranja in sodelovanja z drugimi, ki vključujejo veščine poslušanja, odločanja, ubeseditiv lastnih misli, empatijo, konstruktivno reševanje konfliktov ter timsko delo. ^{SC} (5.2.4.3)

Učenci se aktivno vključujejo v načrtovanje, izvedbo in predstavitev manjše raziskave na izbrano temo o nastanku in razvoju domačega kraja in domače pokrajine, ki jo opravijo s sodelovanjem v skupinah ^{SC} (5.2.2.1) ^{SC} (5.3.4.1), s čimer razvijajo prepoznavanje izzivov in osredotočenost na proces reševanja izziva. Učenci razvijajo veščine raziskovanja družbenih pojavov/dogodkov tako, da vztrajajo, izdelajo načrt in izvedejo manjšo raziskavo, ugotovitve kritično vrednotijo ter jih predstavijo ^{SC} (5.2.2.2). Vztrajajo pri opravljanju kompleksnejših nalog. Učenci vrednotijo naravne in družbene značilnosti v okolju in se zavzemajo za ohranitev zdravega okolja ter dostopnost naravnih virov za zadovoljevanje potreb vseh ^{SC} (5.1.5.1), s čimer prepoznajo vpliv svojih odločitev in ravnanj na skupnost in okolje.

Zdravje in dobrobit

Učenci pri pouku razvijajo zavedanje o svojih osebnih lastnostih, interesih, vrednotah, stališčih, svojem osebnem razvoju in napredku, lastni izbiri ter (poklicnih) željah, ^{SC} (3.1.3.1) s čimer prepoznavajo lastne interese, lastnosti ter v skladu z njimi načrtujejo kratkoročne in dolgoročne cilje. Učenci razvijajo veščine za prepoznavanje in obvladovanje čustev, jih znajo izkazovati na socialno sprejemljiv način, ^{SC} (3.3.4.3)) in s tem uravnavajo lastno vedenje in ozaveščajo lastno doživljanje v odnosih z drugimi ^{SC} (3.3.1.1). Učenci uporabljajo učinkovite strategije komuniciranja in sodelovanja z drugimi, ki vključujejo veščine poslušanja, odločanja, ubeseditiv lastnih misli, empatijo, konstruktivno reševanje konfliktov ter timsko delo, ^{SC} (3.3.3.1), s čimer razvijajo konstruktivnega sodelovanja, uravnavanja lastnega vedenja. ^{SC} (3.3.4.3) Učenci skozi lastno učenje in delo z drugimi razvijajo različne strategije učenja in načrtovanja ciljev, presojuje učinkovitost strategij in jih prilagajajo ^{SC} (3.1.2.4), s čimer se učijo upravljati, čas učenja in prosti čas in ju organizirati ter spremljati doseganje načrtovanih ciljev. ^{SC} (3.1.3.2)

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

SKUPNOSTI

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je razvijanje posameznika v okviru skupnosti ter spodbujanje identifikacije z različnimi skupnostmi – od družine, šole in lokalnega okolja do Republike Slovenije, Madžarske in Evropske unije. Učenci raziskujejo različne vidike skupnosti, vključno s tem, kako so organizirane in kako delujejo. Spoznajo pravila, pravice in dolžnosti, vključno z otrokovimi pravicami, pravicami manjšin ter se kot posamezniki osredotočajo na pomen aktivnega vključevanja, sooblikovanja in sodelovanja v skupnostih (aktivno državljanstvo), s čimer razvijajo pozitiven, strpen in odgovoren odnos do sebe in drugih.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temi so zajeti cilji in vsebine, ki predvsem s sociološkega vidika razširjajo in nadgrajujejo temo skupnosti iz predmeta spoznavanje okolja. Učenci pridobivajo znanja o svojem okolju, spoznajo in vrednotijo razmerja med posameznikom, družbo in okoljem v vseh njegovih sestavinah, interakcijah ter soodvisnostih. Posebna pozornost je namenjena razvoju sociokognitivnih (npr. razumevanje socialnih situacij) in socialnih spretnosti (npr. sodelovanje), vključno s samouravnavanjem čustev, razumevanjem in spoštovanjem raznolikosti, skrbjo za sebe in druge. Učenci se učijo izražati mnenja na spoštljiv način, samostojno odločati, prevzemati odgovornost ter razvijati navade, ki prispevajo h kakovostnemu in aktivnemu življenju posameznika v skupnosti ter sodelovanju v skupinskih dejavnostih. Postopoma se razvija logično in kritično mišljenje: s postavljanjem problemskih vprašanj, raziskovanjem dokaznih gradiv, razlago pojmov in povezav med njimi ter reševanjem problemov in analiziranjem podatkov. Pomembno je spodbujati učence k samostojnemu razmišljanju in izogibanju iracionalnemu sklepanju ter pretiranemu poenostavljanju. Učenci oblikujejo stališča do pojavov in dogodkov v skupnosti, razvijajo osebne vrednote ter razumevanje raznolikosti in kompleksnosti sodobnega sveta. Pri uresničevanju ciljev učitelj ustvarja varno, spodbudno in vključujoče učno okolje, ki učencem omogoča aktivno, spoštljivo in odgovorno delovanje, sodelovanje in medsebojne interakcije; okolje, v katerem učenci postopno oblikujejo celovito pojmovanje o svetu, odnos do njega in svojo vlogo v njem.

Cilji in vsebine se smiselno uresničujejo in postopoma nadgrajujejo iz 4. v 5. razred, kot npr. od razvijanja zavedanja o svojih lastnostih, interesih, potencialih, vrednotah in osebnem razvoju v 4. razredu do zavedanja o osebnem napredku, lastni izbiri in poklicnih željah v 5. razredu.

POSAMEZNIK

CILJI

Učenec:

○: razvija zavedanje o svojih lastnostih, interesih, vrednotah, napredku, lastni izbiri ter (poklicnih) željah;

SC (3.1.3.1 | 5.1.3.1)

○: spoznava temeljne otrokove pravice, dolžnosti ter odgovornosti in razpravlja o pomenu spoštovanja le-teh;

I: razvija veščine za prepoznavanje in obvladovanje čustev, jih izkazujejo na socialno sprejemljiv način;

SC (3.3.4.3 | 3.3.1.1 | 3.1.2.1 | 1.1.5.1)

○: uporablja učinkovite strategije komuniciranja in sodelovanja z drugimi, kar vključuje veščine poslušanja, odločanja, ubeseditve lastnih misli, empatijo, konstruktivno reševanje konfliktov ter timsko delo;

SC (3.3.3.2 | 3.3.4.3 | 5.2.4.3)

○: varno in odgovorno uporablja digitalna orodja, razpravlja o posledicah (ne)spoštljive komunikacije in spletnega nasilja;

SC (4.4.1.1 | 4.4.3.1)

○: ob lastnem učenju in delu z drugimi razvija različne strategije učenja in načrtovanja ciljev, presoja učinkovitost strategij in jih prilagaja.

SC (3.1.3.2 | 3.1.4.1 | 3.1.2.4)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

» predstavi svoje lastnosti in interese ter pojasni, kako ga oblikujejo kot posameznika;

» ob primerih opiše temeljne otrokove pravice, dolžnosti in odgovornosti in razloži, zakaj je spoštovanje le-teh pomembno;

» utemelji pomen strpnosti in odgovornosti (do sebe in drugih, do učenja, obveznosti);

» ob primerih komunikacije, tudi z digitalnim orodjem, presodi spoštljivost različnih načinov izražanja;

» presoja različne načine komuniciranja, vključno s spletnim bontonom, in **prepozna spoštljivo ter nespoštljivo izražanje**;

» predstavi načine, kako poskrbi za lastno varnost v vsakdanjem življenju, tudi v spletnem okolju;

» predstavi in vrednoti primere strategij, ki mu omogočajo učinkovito učenje, sodelovanje in reševanje konfliktov.

TERMINI

◦ pravica ◦ dolžnost ◦ odgovornost ◦ spoštovanje ◦ strpnost ◦ konflikt ◦ nasilje ◦ spletno nasilje ◦ čustvo
◦ vedenje ◦ nenasilna komunikacija ◦ učenje ◦ poklic ◦ vrednota ◦ varnost ◦ bonton

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Priporočeni pristop je izkustveno učenje (faze: doživljanje izkušnje, razmišljujoče opazovanje, abstraktna konceptualizacija, aktivno preizkušanje). Učitelj pri izkustvenem učenju uporablja simulacije, igre vlog in socialne igre, kar omogoča učencem dejavno reševanje konkretnih vprašanj in odločanje v različnih situacijah. Kot izhodiščno situacijo učitelj lahko uporabi tudi primerno književno delo ali uprizoritev književnega dela (film, gledališka igra) z ustrežno tematiko. Pomembno je, da učitelj vsakemu učencu pomaga pri oblikovanju stvarnega mnenja o sebi in svojih sposobnostih, pri čemer ima interakcija v skupini pomembno vlogo.

Zavedanje in sprejemanje sebe, svojih pravic, dolžnosti in odgovornosti

Učenci skozi dejavnosti prepoznajo svoje značilnosti, interese in sposobnosti ter razmišljajo o svojem osebnem napredku in poklicnih željah. Poseben poudarek je na razvijanju samopodobe in samospoštovanja. Ob vsakodnevnih dejavnostih se učenci soočajo z izzivi pri učenju in izgrajevanju odnosov v skupnosti (sošolci, učenci in zaposlenimi na šoli idr.). O teh izzivih se s sošolci in učiteljem pogovarjajo, (opišejo svoje doživljanje, priložnosti za vzpostavitev odnosov, razreševanje konfliktov itd.), jih analizirajo ob simulacijah in igrah vlog, spoznavajo uspešne vzorce in strategije komuniciranja. Učitelj izbira socialne in druge igre, ki učencem pomagajo krepiti čustveno in socialno pismenost.

V skupini ali razredu se učenci učijo, kako sprejemati sebe in druge, kako konstruktivno komunicirati in se odkrito izražati, kako razumeti svoja čustva in to, kar vpliva nanje, kako prevzemati odgovornost, kako razvijati realen pogled na različne življenjske okoliščine in kako konstruktivno reševati težave in se zavzemati za nekatere vrednote. S tem postopno razvijajo odnos do konkretnih stvari (razvijanje vrednot) in vse bolj celovitega in diferenciranega pogleda na svet. Učenci se v tem preizkušajo in pridobivajo zaupanje vase ter razvijajo pozitivno samopodobo, ko so dejavni in ko jim je dovoljeno učenje iz napak.

Učitelj načrtuje tudi delo s posameznimi učenci ali ciljnim skupinami, npr. dejavnosti za obvladovanje jeze in agresivnih impulzov, za prepoznavanje in ustrezno izražanje čustev, reševanje težav in konfliktov, tutorstvo, medgeneracijsko mreženje, dobrodelne akcije, vrstniška mediacija.

Učenci v 4. razredu ob primerih spoznavajo temeljne otrokove pravice

(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/otqmonx> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/otqmonx>)), dolžnosti (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/fm7md2r> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/fm7md2r>)) in odgovornosti.

Učitelj jih seznani tudi, kdo skrbi, da se pravice ljudi upoštevajo, in z delom varuha človekovih pravic.

Priporočljive dejavnosti

- Ustvarjanje pesmi, zgodb, pripovedi, stripov, risb, fotografij, filmčkov, animiranih filmov, reklam na izbrano socialno temo
- Spremljanje lastnih dejavnosti ob dnevniku
- Igra vlog in simulacije
- Uprizoritev z lutkami in dramatizacijo
- Gibalno in plesno izražanje
- Interakcijske in socialne igre
- Vključevanje tem in aktualnosti iz vsakdanjega življenja (npr. Izguba doma ob ujmi, stiska otrok na ozemljih, kjer poteka vojna), spoštljivo sprejemanje mnenj vseh učencev in soočenje z njimi

Razvijanje veščin

Učenci se navajajo na **jasno in razločno izražanje svojih misli (komunikacijska veščina)** z navajanjem primerov in razlogov, neprotislovnim izražanjem, enostavno strukturo povedi s smiselnim povzemanjem in posploševanjem. Tako bodo lažje pojasnili svoja spoznanja in argumentirano zagovarjali svoja stališča (prilagajanje ali nasprotovanje drugim). Medsebojne izmenjave pogledov oz. stališč pripomorejo k sproščenemu vzdušju v skupini ali razredu, spodbujajo navezovanje medsebojnih stikov in prijateljskih odnosov, vplivajo na zmanjšanje neustreznega vedenja učencev.

Da bi učenci postopno usvojili **veščino učenje učenja**, morajo najprej ločiti med pomembnimi in manj pomembnimi informacijami (podatki) oz. dejstvi. Pri poučevanju veščin učenje učenja je priporočljivo, da si učitelj odgovori na dve vprašanji: Ali se lahko učenci samostojno odločijo, kaj je pomembno in kaj ni, če jim učitelj vedno pove, kaj je pomembno, jim napiše na tablo povzetke, jim pove, kaj naj podčrtajo v besedilu ... Učenje učenja učenci razvijajo pri vseh urah pouka in vseh učnih dejavnostih. Strategij učenja se učenci učijo predvsem izkustveno. »Učiti se« se učijo predvsem od učiteljev. Postopek, ki ga prikaže učitelj pri reševanju nekega problema, uporabijo učenci npr. pri domačem učenju. Tak način učenja je **posreden**. Če pa se učitelj z učenci o metodi učenja pogovori (bralne učne strategije) in jih z vprašanji vodi v razmislek o lastnem učenju, gre za **neposredno učenje**, ki učence opremijo za samostojno uravnavanje učenja.

Učitelj naj čim več dejavnosti načrtuje kot **skupinsko delo** (delo v dvojicah), **sodelovalno učenje** in **projektno učno delo**. Pri skupinskem delu naj učence navaja, da si razdelijo vloge (vodja, poročevalec/zapisovalec, skrbnik virov), aktivno sodelujejo pri usvajanju ciljev, so odgovorni za delo in rezultate skupine. Soodvisnost članov skupine, socialni procesi ter sodelovalne in komunikacijske veščine posameznikov se še posebej kažejo pri sodelovalnem učenju. Učitelj načrtuje oblike sodelovalnega učenja tako pri usvajanju novih vsebin (pojmov), utrjevanju znanja in urjenju.

Priporočene dejavnosti

- Različne vrste učnih pogovorov
- Strukturirane diskusije, npr. barometer: zavzemanje stališča do spornih vprašanj
- Dejavnosti sodelovalnega učenja: sodelovalne karte, preverjanje v parih, pošiljanje vprašanj, skupinska pojmovna mreža itd.
- Uporaba zgodb
- Uporaba vizualizacij
- Delo z besedilom, fotografskim ali video gradivom
- Igra vlog

Učitelj cilje predmeta povezuje s skupnimi cilji. V skupini ciljev *posameznik učenci 4. in 5. razreda* usvajajo skozi dejavnosti najpogostejše skupne cilje s področja **zdravja in dobrobiti**. Tako učenci ob dejavnostih spoznavajo svoja čustva, telesne občutke in misli v različnih učnih situacijah (pred ocenjevanjem znanja, krosom, tekmovanjem itd.) in jih vrednotijo. Ob pridobivanju veščin učenje učenja hkrati opredeljujejo čas za učenje in čas za sprostitev. Načrtno pristopajo k učenju, pri čemer si zastavljajo cilje in jih spreminjajo glede na doseganje/nedoseganje. Zavedajo se lastnih interesov, kar upoštevajo pri snovanju ciljev za dobro telesno, socialno in učno področje. Pri tem ohranjajo pozitivno miselno naravnost, optimizem, radovednost in ustvarjalnost. V dejavnostih učitelj usmeri pozornost tudi na medsebojne odnose in vedenje v odnosih.

V 4. razredu naj učenci usvajajo naslednje cilje s področja digitalne kompetentnosti: deluje samozaščitno: svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr. **SC** (4.4.1.1) in digitalno tehnologijo uporablja tako, da ne postane digitalno zasvojen (uravnoteženo) **SC** (4.4.3.1). V konkretnih primerih npr. svojih osebnih podatkov ne deli po spletu, spletno

nasilje prijavi odrasli osebi, učitelj ustvari prostor, kamor učenci sporočajo primere spletnega nasilja in se na to ustrezno odzovejo.

V **5. razredu** svoje znanje nadgradijo z naslednjimi cilji s področja **digitalne kompetentnosti**: prepozna spletno ustrahovanje in se zna pred njim zaščititi in skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.

Za uresničevanje teh ciljev se lahko učitelj poslužuje dejavnosti, ki so zbrane na portalu <https://safe.si/> (<https://safe.si/>).

S področja jezik, državljanstvo, kultura in umetnost učitelj tako v 4. kot v 5. razredu sledi cilju, da učenci razvijajo lastne sporazumevalne zmožnosti v nenasilni komunikaciji **SC** (1.1.5.1), kar v dejavnosti povezuje z digitalno kompetentnostjo.

Na področju podjetnosti učitelj usmeri dejavnosti na uresničevanje posameznih ciljev podjetnostne kompetence. To sta cilja: učenec oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati **SC** (5.1.3.1) ter učenec razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov **SC** (5.2.4.3).

Priporočene dejavnosti

- Dnevnik občutkov: Učenci vsak dan zapišejo, kako se počutijo, kaj jih veseli, kaj jih je razburilo.
- Kolo življenja: Narišejo kolo, ki predstavlja različna področja njihovega življenja (družina, prijatelji, šola, hobiji) in ocenijo, kako so zadovoljni s posameznim področjem.
- Moje vrednote: Sestavijo seznam vrednot, ki so zanje pomembne, in razložijo, zakaj.
- Vaje spoznavanja: Učenci se predstavijo skozi različne vloge (npr. moj najljubši junak, moje sanjsko delo).
- Pogovori o poklicnih zanimanjih: Razpravljajo o svojih interesih, talentih in kako bi jih lahko povezali s poklicem.
- Ogled kratkih filmov ali branje zgodb: Ogledajo si različne situacije, povezane z otrokovimi pravicami.
- Igra vlog: Učenci igrajo vloge v različnih scenarijih, v katerih se kršijo ali spoštujejo otrokove pravice.
- Izdelava plakatov ali brošur: Učenci izdelajo stripe, plakate, brošure o otrokovih pravicah.
- Spoznavanje čustev s pomočjo kartic: Učenci poimenujejo in opišejo različna čustva prikazana na karticah.
- Izvajanje tehnik vizualizacije in sproščanja: Učenci z različnimi vajami spoznavajo tehnike sproščanja.
- Igra vlog: Učenci izražajo različna čustva v različnih situacijah.
- Oblikovanje spletnega bontona.

SOBIVANJE V SKUPNOSTI

CILJI

Učenec:

- spremlja aktualne dogodke in sooča svoje mnenje z drugimi;
- prepoznava raznolikosti med ljudmi v skupnosti ter razvija strpnost in spoštovanje;
- spoznava različne družbene vloge posameznikov (npr.: otrok, učenec, delavec, državljan) in ravnanja v teh vlogah;
SC (3.3.4.3)
- spoznava različne načine usklajevanja interesov in reševanja nesoglasij med ljudmi;

○: razlaga pomen in oblike povezovanja, sodelovanja in medsebojne pomoči med ljudmi (družine, prijatelji, društva, humanitarne organizacije, prostovoljstvo in druge skupnosti);

SC (3.3.5.1 | 3.3.5.3 | 1.2.3.1)

○: razvija razumevanje smisla povezovanja v družine (ljubezen, varnost, pomoč, sodelovanje) in nekatere spremembe v družinskem življenju;

○: sodeluje v pogovoru o situacijah, v katerih se ljudje lahko počutijo osamljene, nerazumljene in zapuščene in se uči izkazovati empatijo in spoštljivo podporo;

SC (3.3.4.1 | 3.3.2.1 | 3.3.3.1)

I: raziskuje možnosti za izvedbo pomoči in sodelovanja pri humanitarnih akcijah (da pobudo, oblikuje načrt in izvedbo);

I: spoznava primere stereotipov in predsodkov in kakšen vpliv imajo na posameznika in skupnost;

I: razpravlja o nekaterih aktualnih dogodkih in družbenih vprašanjih (npr.: brezposelnost, revščina, vpliv medijev, potrošništvo) in razmišlja o rešitvah;

○: razvija kritično razmišljanje o temah, ki delijo mnenja v družbi.

SC (1.2.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » opiše različne načine združevanja ljudi v skupnosti (npr. družina, šola, lokalna skupnost, društva, organizacije);
- » predstavi in vrednoti primere sodelovanja in medsebojne pomoči v različnih skupnostih;
- » loči med ustreznimi in neustreznimi načini usklajevanja interesov in reševanja nesoglasij med ljudmi v skupnosti;
- » oblikuje načrt pomoči in podpore (za osamljene, nerazumljene, zapuščene);
- » opiše svoje aktivnosti za medsebojno pomoč in prostovoljstvo.

TERMINI

◦ solidarnost ◦ posameznik ◦ skupnost ◦ spoštovanje ◦ strpnost ◦ nesoglasje ◦ vedenje ◦ človekove (družbene) vloge ◦ prijateljstvo ◦ medsebojna pomoč ◦ prostovoljstvo ◦ nasilje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Sobivanje v razredni skupnosti

Učenci ob opisovanju sebe kot posameznikov razmišljajo o svojih vlogah v družbenem življenju (ob tem opisujejo, katere naloge opravljajo oz. katere odgovornosti imajo v tej vlogi in kaj ta vloga prinaša njim in družbi, drugim v njihovem okolju (sin, brat, vnuk, sošolec, učenec, član društva, državljan).

Učitelj podpira kulturo kakovostnih medvrstniških odnosov v razredu **SC** (3.3.3.2) s pogovori o tem in z oblikami dela, ki spodbujajo sodelovanje (namesto izključevanja), solidarnost (namesto konfliktnosti), vzajemno čustveno podporo (namesto ignoriranja), različne vrste in stopnje druženja, od trenutne enosmerne pomoči in dvosmernega sodelovanja do vzajemnega in zaupnega odnosa ter avtonomne soodvisnosti in prosocialnosti. **SC** (3.3.5.1)

Učitelj omogoča učencem, da cilje usvajajo ob izgradnji skupnosti v razredu (razredne skupnosti). Občutja, ki kažejo na dobro vzdušje v razredni skupnosti, se nanašajo na organizacijo dela oziroma strukturo, na komunikacijo in medosebne odnose ter na doživljanje učnega okolja. Povezana pa so še z osebnostnimi značilnostmi učencev in s tem, kako se ti odzivajo na okolje. K dobremu vzdušju lahko v veliki meri prispeva pristop, ki poudarja pomen vključevanja učencev v vse pomembne dogovore, upoštevanje njihovih individualnih učnih značilnosti in interesov ter pomen spodbudne povratne informacije.

Učitelj preko vsakdanjih dejavnosti (pohval, kakovostne povratne informacije ipd.) pri učencih krepi občutek lastne vrednosti (občutek, ki temelji na presoji samega sebe): koliko sem zmožen, pomemben in uspešen. Vključuje zaupanje v lastne zmožnosti **SC** (3.1.2.2) (občutek, »da zmorem«) in še več: cenjenje svoje osebne vrednosti in prizadevanj. Občutek lastne vrednosti je dober temelj za sodelovanje z drugimi in za občutek pripadnosti oziroma vključenosti.

Priporočena strategija je tudi pri tem izkustveno učenje, ki povezuje neposredno izkušnjo (doživljanje), opazovanje, spoznavanje in ravnanje. Elementi tvorijo neločljivo celoto in ravno celovita osebna izkušnja je pri tej metodi najpomembnejša. Pri igri vlog učenec ohrani lastno identiteto, pri simulacijah pa zavzame identiteto nekoga drugega **SC** (3.3.4.1). Vsakemu učencu je treba pomagati tudi pri oblikovanju mnenja o sebi in svojih sposobnostih, pri tem ima interakcija v skupini pomembno vlogo. Skupine (heterogene, homogene) so oblikovane z namenom, da sledijo skupnemu cilju. Posameznik lahko opravlja in menjuje različne vloge: vodja, motivator, zapisnikar, raziskovalec idr.

Priporočene dejavnosti

- Okrogla miza: Učenci razpravljajo o aktualnih družbenih vprašanjih, izmenjujejo mnenja in argumente ter se učijo spoštovati drugačna stališča.
- Analiza medijskih vsebin: Učenci analizirajo novice, članke, video posnetke in druge medijske vsebine, prepoznajo pristranskosti, iščejo dodatne informacije in oblikujejo lastna mnenja.
- Igra vlog: Učenci se postavijo v vloge različnih akterjev v družbi in rešujejo konkretne družbene probleme.

Učenci razmišljajo ob iztočnicah, kot so: »V razredu se dobro počutim, ko ...«

Učitelj skupaj z učenci oblikuje razredni bonton, npr. Učenci se razporedijo v skupine po 4 ali 5 in v skupinah razmišljajo o vprašanjih, od katerih je vsako zapisano na svojem plakatu. Skupine svoje ugotovitve napišejo na samolepilne lističe in te nalepijo na plakate. Iz celotne ponudbe oblikujejo prednostni seznam, ki predstavlja razredni bonton.

Pogosta metoda za razvoj socialnih veščin je igra vlog (vedenjska gledališka predstava). Učenci se razdelijo v manjše skupine (npr. po 3), v katerih si razdelijo vloge (igralec, opazovalec/režiser) in odigrajo določeno socialno situacijo. Skozi igro raziskujejo naravo socialne situacije, možne izide, misli in občutke vseh vključenih. Na začetku naj igrajo vloge v manjših skupinah, pozneje tudi pred razredom, če to želijo.

Učitelj skrbi za stalno izgradnjo odnosov v razredni skupnosti tudi s pomočjo vprašanj: Kdaj se v razredu dobro počutite? Kaj vpliva na to, da se počutite bolj/manj vključene? Kaj pri vas lahko vzbudi občutek ogroženosti? Kakšen način reševanja konfliktov si želite? Kaj lahko vsi skupaj naredimo za to? Kaj potrebujete, da se počutite vredne in sprejete? Kaj lahko pomaga povečati vaše zaupanje vase in v lastne zmožnosti? V katerih okoliščinah ste bolj, v katerih pa manj sproščeni? Kdaj ste pod stresom? Kaj lahko pri tem pomaga? Na kakšen način si želite dobiti povratno informacijo? Kako lahko v razredu dosežemo, da se bomo bolje držali pravil in dogovorov? Kaj bi okrepilo vaše sodelovanje in medsebojno pomoč?

Sobivanje v širši skupnosti

Učenci ob ogledu filmov, fotografij ali branju novic in člankov ugotavljajo, da so ljudje različni po starosti, veri, spolni usmerjenosti, etnični pripadnosti, družbenoekonomskem statusu, in da v družbi obstajajo družbene, kulturne razlike idr. V pogovorih o različnosti učitelj vodi pogovor o stereotipih, pri čemer se osredotoči na najpogostejše, kot je npr. izgled nekoga (učitelj lahko organizira dejavnost, pri kateri učenci opazujejo osebo ali objekt z različnih zornih kotov).

Iz zaznavanja različnosti učitelj izvede prehod na pogovor o pomenu povezovanja med ljudmi (npr. ljubezen, varnost, pomoč, sodelovanje, prostovoljstvo, interesi). Učenci opisujejo svoje situacije in razlagajo vzroke, zakaj so se povezali s to skupino (npr. gasilsko društvo), in s tem krepijo družbeno odgovornost (3.3.5.3). V razredu se izvede simulacija ustanovitve društev ali klubov, pri čemer se izhaja iz interesov učencev (npr. ljubitelji knjig, nogometa). V tej simulaciji naj učenci začutijo, da vsaka skupnost potrebuje pravila, vodenje in načrt.

Ob situacijah iz vsakdanjega življenja in situacijah, o katerih učenci slišijo v medijih, učitelj organizira pogovore in skupinske razprave o pomenu spoštljivega in podpornega sodelovanja ter vključevanja (do starejši, mlajših, raznolikosti kultur). V razredu lahko izpelje prostovoljsko akcijo, pri čemer učenci sodelujejo pri izbiri teme, namenu in načrtu. Ob tem razpravljajo o vseh vidikih situacije. Ko učitelj uvede pojem solidarnost (ki pomeni trdno vez med ljudmi ali med skupnostmi in je osnova za delovanje družbe, je odgovornost drug za drugega, delovanje v blagor in zaščito drugega), lahko izhaja iz izkušenj učencev (npr. poplave, požari). Učitelj se osredotoči na vprašanje: Kako negovati in razvijati solidarnost?

V obravnavi teh tem je smiselna povezava z branjem književnih besedil, s t. i. skupnim branjem ali ogledom filma v razredu (npr. branje besedila Toneta Seliškarja Bratovščina Sinjega galeba). Učenci poleg tega, da sprejmejo informacije o poteku dogajanja in ugotavljajo, o čem govori književno besedilo, razvijajo razumevanje zaporedja dogodkov z navajanjem vzrokov in posledic (vzroki za ustanovitev bratovščine), prepoznajo temo prijateljstva, solidarnosti in sodelovanja ter to utemeljijo.

Z uresničevanjem ciljev te skupine, naj imajo učenci priložnost uvajati se v aktivno državljanstvo, obenem pa cilje lahko smiselno povezujemo tudi s cilji medijske vzgoje.

Na območju manjšin učitelj namenja pozornost ohranjanju varnega okolja za kulturi obeh narodov in enakovrednemu spoznavanju enega in drugega naroda. Pri tem spodbuja razumevanje različnih kultur in razvija pozitivne medkulturne odnose.

Učenci spoznajo, da Ustava Republike Slovenije, zakoni sosednjih držav ter mednarodne pogodbe zagotavljajo manjšinskim skupnostim pravice, ki prispevajo k ohranjanju njihove identitete in omogočajo njihovo aktivno vlogo v družbi.

Sodelovanje posameznika v pogovorih o občutljivih (kontroverznih) temah

Svet Evrope (2020) je občutljive ali kontroverzne teme opredelil *kot teme, ki zbuja močna čustva in delijo mnenja v skupnostih in družbi. Običajno vključujejo: sporne izjave; nasprotujoče si vrednote in prepričanja; med seboj nasprotujoča in tekmujoča dejstva; polarizirana stališča; nasprotja interesov; močna čustva; sumničavost in pomanjkanje zaupanja; podcenjevanje drugega*. Ključna metoda dela je pogovor, pri čemer ima učiteljevo vodenje pogovora ključno vlogo. Pogovor razvija tudi zmožnost sodelovanja v demokratičnih procesih sporazumevanja in reševanja problemov ter s tem uspešnega sobivanja v demokratični družbi.

Temeljna vodila pri usmerjanju pogovora naj bodo:

- » ugotoviti, kaj učenci že vedo o temi in kako so izvedeli zanjo;
- » sporočilo učencem, da učitelj ve, da je dogajanje zmedeno in zapleteno;
- » sporočilo učencem, da je pogovor o temi zelena situacija;
- » učenci naj izrazijo svoja lastna mnenja.

Učenci naj imajo priložnost razpravljati o nekaterih družbenih vprašanjih (brezposelnost, revščina, vpliv medijev) in razmišljati o možnih rešitvah. Družbena vprašanja učitelj aktualizira, glede na trenutno dogajanje v družbi.

Pri cilju »raziskuje neposredno družbeno okolje z vidika aktualnosti in reševanja nekaterih družbenih vprašanj in išče rešitve« učenci predlagajo teme, ki jih želijo raziskati.

ORGANIZIRANOST SKUPNOSTI

CILJI

Učenec:

I: ob primerih iz šolskega okolja razlikuje med zasebno in javno lastnino ter izraža skrb zanj;

O: v razredni ali šolski skupnosti razvija sposobnost sprejemanja odločitev na demokratičen način, kar temelji na konstruktivnem sodelovanju in spoštovanju različnosti mnenj;

SC (3.3.3.2 | 3.3.3.1)

I: spoznava vlogo in organiziranost lokalne skupnosti/občine ter razume pomen sodelovanja v njej;

I: raziskuje življenje in delovanje lokalne skupnosti, tudi z uporabo digitalnih virov (npr. elektronska pošta, spletni portali);

SC (1.2.3.2 | 4.4.3.1)

O: spoznava organiziranost Republike Slovenije (vlada, predsednik);

O: spoznava povezovanje Slovenije z EU in svetom (denar, komunikacijske povezave, izmenjava dobrin);

O: ozavešča pomen državnih in drugih praznikov in jih doživlja kot del kulturne in državljanske identitete;

O: razvija razumevanje vzrokov in posledic selitev prebivalcev;

O: sprejema različnost prebivalstva Republike Slovenije (narodne manjšine, skupnosti, priseljenci) ter spoznava življenje Slovencev zunaj državnih meja;

O: spoznava temeljne pravice in delovanje madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji;

I: razlikuje med pojmom domovina (čustveni in kulturni vidik) in država (organizacijski in pravni vidik).

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

» razloži, zakaj praznujemo državne in druge praznike;

» **pozna osnovna dejstva o Republiki Sloveniji;**

» ob primeru predstavi povezanost domače pokrajine, Republike Slovenije z drugimi pokrajinami/državami v EU in po svetu;

» pojasni vzroke in posledice selitev prebivalcev ob primerih iz domačega in širšega okolja;

» **na primerih pojasni temeljne pravice in delovanje madžarske narodne skupnosti;**

» prepozna izzive, s katerimi se soočajo priseljenci in predlaga načine za izboljšanje njihovega vključevanja v družbo (npr. jezik, šola, običaji).

TERMINI

- država Republika Slovenija
- predsednik
- domovina
- Evropska unija
- madžarska narodna skupnost
- ustavna pravica
- narodna manjšina
- madžarski jezik

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Organiziranost lokalne skupnosti

Pri uresničevanju ciljev učitelj ustvarja učno okolje, ki omogoča aktivno sodelovanje učencev, upošteva njihove interese, posebnosti okolja, v katerem živijo, in aktualne dogodke. Didaktični modeli poučevanja morajo omogočati interakcije med učenci, interakcije med učencem in učiteljem ter postopno oblikovanje čedalje bolj celovitih pojmovanj o svetu in odnosu do njega.

Skupina ciljev se osredotoča na pomen in razumevanje aktivnega državljanstva, kar pomeni, da imajo učenci možnost sodelovati pri odločanju oziroma vplivanju na odločitve, ki se sprejemajo v demokratičnem družbenem prostoru, ter pri tem sooblikujejo in vplivajo na javne teme, ki zadevajo različne ciljne skupine. Aktivno državljanstvo pomeni soustvarjanje družbe in javnih tem na lokalni, državni in mednarodni ravni. Posledično s tem učenci krepijo demokratično delovanje in zagotavljajo vključenost posameznikov v družbo. Pomembno je, da aktivno državljanstvo temelji na medsebojnem spoštovanju, enakosti, upoštevanju človekovih pravic in demokratičnih vrednotah. V drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju se učitelj osredotoča na lokalno skupnost in njeno ureditev. V simulaciji z igro vlog učenci lahko spoznavajo delovanje krajevne skupnosti ali občinske uprave, pišejo pobude za spremembe in izboljšanje življenja v lokalni skupnosti (predhodno opazujejo in raziskujejo okolje). ^{SC} (4.2.3.1) Uporablja portale za udejstvovanje v skupnosti. Svoje pobude lahko predstavijo na okrogli mizi, razstavi, ob maketah ipd.

V okviru razredne skupnosti učitelj organizira volitve predsednika razredne skupnosti. Ob tem učenci spoznavajo temeljne zakonitosti demokratične družbe (volitve, predsednik in njegova vloga). Dejavnosti morajo potekati z aktivno udeležbo učencev in ne smejo biti usmerjene zgolj v učenje definicij. Učenci imajo priložnost sodelovati pri razrednih ali šolskih projektih, pri čemer imajo priložnost sprejemati demokratične odločitve (npr. volitve predsednika razreda, izbira lokacije izleta, odločitev glede prostovoljne akcije).

Učenci lahko spoznavajo temeljne pravice madžarske narodne skupnosti tudi s pomočjo publikacije "Ustava v stripu" (Cerar, 2019) v različici v madžarskem jeziku. Načrtujejo obiske ustanov, kot so npr. RTV Studio madžarskih programov v Lendavi/Szlovén RTV Lendvai Magyar Műsorok Stúdiója, Zavod za informativno dejavnost Népszerűség/Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézet Népszerűség szerkesztősége (MNTI), MMÖNK - Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti, LKMNÖK – Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Lendava, Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Dobrovnik, Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Šalovci in Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Moravske Toplice, Center Bánffy, MMISZ – Pomurska madžarska mladinska organizacija.

Priporočena dejavnost

Pismo županu: Učenci s pomočjo učitelja načrtujejo in v manjših skupinah s sošolci oblikujejo sporočilo županu o nakupu novih igralih (v tiskani ali digitalni obliki). Dejavnost se lahko izvede v učilnici ali v računalniški učilnici.

Organiziranost države in EU

Republika Slovenija se povezuje v širše politične skupnosti, je članica Evropske unije, Sveta Evrope idr. V teh okvirih državljanski status določajo človekove pravice in dolžnosti kot sistem temeljnih vrednot, ki so skupne za vse državljane in vzpostavljajo osnove družbenih norm in državljanske etike. Zato državljanstvo zahteva poznavanje, razumevanje in privzetje teh temeljnih pravic in dolžnosti, vrednot in norm. Dejavnosti učitelj usmeri v raziskovanje praznikov, njihovega pomena in dejavnosti ljudi ob njih. Cilj učitelj smiselno poveže z zgodovinskim vidikom (npr. z zgodbami o povezovanju ljudi v skupnosti v času prazgodovine in pomen ognja). V tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju se učenci podrobneje ukvarjajo z demokratično ureditvijo v Republiki Sloveniji in Evropski uniji, gospodarsko in ekonomsko ureditvijo ter človekovimi pravicami, zato učitelj v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju poskrbi za razumevanje temeljnih pojmov in relacij med njimi: lokalna skupnost, država, EU.

Učitelj v poučevanje vključi navdihujoče citate, zgodbe in anekdote, slikovite predstavitve, kratke videe, izkušnje, ki se vtisnejo v spomin, in vprašanja, ki vzbudijo vedoželjnost in osmislijo nadaljnje učenje in vključenost vseh učencev.

Spoznavanje Evrope in drugih delov sveta naj poteka priložnostno, ob temah, pri katerih je smiselno pogledati čez meje, in ob aktualnih dogodkih, ki jih čim pogosteje lociramo na globusu in zemljevidih. Učenci spoznavajo države EU ob zemljevidu in slikovnem gradivu in se jih ne učijo na pamet.

OPIS TEME

Tema čas se nadgrajuje iz predmeta spoznavanje okolja in razširja cilje in vsebino na spoznavanje življenja ljudi, tako v sedanjosti kot v preteklosti, v domačem kraju in pokrajini ter na ozemlju današnje Slovenije. Čas je za učence abstrakten pojem, ki ga razvijajo predvsem ob spoznavanju sedanjih in preteklih dogodkov/pojavov/procesov in z uporabo različnih virov o preteklosti. Učenci spoznavajo vsebine, ki se navezujejo na neponovljivost, cikličnost, kumulativnost, istočasnost, relativnost in kronologijo. Namen teme je spodbujanje zanimanja učencev za preteklost ter razvijanje razumevanja življenja, dela in miselnosti v preteklosti. Ob tem učenci spoznavajo in razvijajo različne pristope za odkrivanje preteklosti, kot so zbiranje in uporaba različnih virov, opazovanje in prepoznavanje sprememb, spoznavanje dediščine, pričevanje oseb, ter prepoznavanje dokazov o spremembah. Učenci ob virih primerjajo in vrednotijo življenje skozi čas, s tem razvijajo časovne predstave ter oblikujejo spoštljiv odnos do ohranjanja naravne in kulturne dediščine ter preteklosti. Dogodke bližnje in daljne preteklosti umeščajo v zgodovinska obdobja in jih predstavljajo na časovnem traku.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temo čas so vključeni vsebinski in procesni cilji, ki jih učitelj smiselno povezuje med seboj. Procesni cilji se navezujejo na učenje z raziskovanjem (odkrivanjem), iskanje in delo z viri ter terensko delo. Učenci s takimi pristopi pridobivajo izkušnje za samostojno odkrivanje in učenje, usvajajo ustrezno terminologijo predmeta ter skrbijo za govorno in pisno izražanje v strokovnem jeziku. (1.1.2.2)

Tema čas zajema cilje in standarde znanja o preteklosti domačega kraja in domače pokrajine, ki jih učenci dosegajo v 4. razredu, ter o zgodovinskem razvoju ozemlja današnje Slovenije, ki jih dosegajo v 5. razredu.

Cilje in standarde znanja o zavedanju časa in spreminjanja učitelj smiselno umešča v 4. in 5. razred. Učenci lahko odkrivajo/raziskujejo preteklost svojih prednikov, znane osebnosti domačega kraja, preteklost rodbin v domačem kraju (pomen priimkov), življenje ljudi nekoč (delo, druženje, oblačila, prehrana, šolanje). Spoznavajo zgodovinski razvoj gospodarskih, kulturnih in drugih sprememb (pojav elektrike, telekomunikacij, tiska, razvoj šolstva), preteklost in sedanjost domačega kraja in pokrajine ter ozemlje današnje Slovenije.

V sklopu spoznavanja naravne in kulturne dediščine si učenci 4. in 5. razreda ogledajo naravne in kulturne znamenitosti v domači pokrajini/Sloveniji in obiščejo muzej.

Učenci izkazujejo svoje poznavanje in razumevanje preteklosti z interpretacijo različnih virov, prepoznavanjem dokazov o spremembah na posameznih virih, oblikovanjem in predstavitvijo izdelkov ter izvedbo preproste raziskave o preteklosti.

ZAVEDANJE ČASA IN SPREMINJANJE

CILJI

Učenec:

○: razvija časovne predstave in spoznava čas kot linearno zaporedje dogodkov ter ob tem uporablja pojme desetletje, stoletje in tisočletje;

○: spoznava različne načine prikazovanja dogodkov in najdb (v časovnem zaporedju);

○: spoznava in uporablja različne vrste zgodovinskih virov za iskanje ustreznih podatkov/informacij ter se zaveda vrednosti primarnih virov (originalov) v primerjavi s ponaredki;

SC (4.3.3.1)

○: spoznava različne načine odkrivanja preteklosti (zastavljanje vprašanj, delo z viri, povzemanje ključnih informacij in ugotovitev);

○: ob vzročno-posledičnem razmišljanju spoznava zgodovinski razvoj (na izbrano temo) in vrednoti gospodarske, kulturne in druge spremembe skozi čas.

SC (2.2.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

» na časovnem traku prikaže pojme desetletje, stoletje, tisočletje in jih pojasni na primeru;

» oblikuje in opiše časovni trak življenja prednikov, na katerega umesti nekatere dogodke v desetletje znotraj stoletja, v stoletje znotraj tisočletja;

» na konkretnem primeru razloži, kako so se skozi čas spreminjali življenjski pogoji in tehnologija;

» na izbrani način prikaže časovno sosledje pomembnejših dogodkov in najdb;

» oblikuje vprašanja za odkrivanje/raziskovanje preteklosti.

TERMINI

○ zgodovinar ○ časovni trak ○ desetletje ○ stoletje ○ tisočletje ○ zgodovinski vir ○ arheološka najdba

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učenci si koncept časa izgrajujejo v predšolskem obdobju, prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju pri spoznavanju okolja in matematiki, v 4. in 5. razredu pri družbi in matematiki ter od 6. razreda dalje pri zgodovini.

Učenci v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju razvijajo koncept časa po načelu od bližnjega k daljnemu in tako zaznavajo spremembe skozi čas najprej pri sebi (rast, razvoj), v svojem življenju in nato v neposrednem okolju (spreminjanje okolja v letnih časih). Predstave o času si oblikujejo z urejanjem časovnega zaporedja dogodkov (prej, potem), umeščanjem dogodkov v dele dneva, v dneve v tednu, mesecu, letu, obdobju ter z merjenjem trajanja dogodkov (ura, minuta). Zaporedje dogodkov prikažejo na preprostem časovnem traku. Spoznajo obdobja človekovega življenja.

Učenci v 4. in 5. razredu imajo že oblikovan koncept časa do te mere, da lahko **kronološko razvrščajo posamezne dogodke v linearno zaporedje** (časovni trak daljšega obdobja). Tako lahko na časovnem traku predstavijo življenje ljudi skozi čas (npr. opravljanje posameznih opravil nekoč in danes (raba pripomočkov, strojev); druženje ljudi v času naših starih staršev do danes; oblačenje naših dedkov in babic do danes; razvoj šolstva v domačem kraju). Za umeščanje dogodkov v **desetletje, stoletje in tisočletje** lahko v 4. razredu učenci predstavljajo preteklost svojih prednikov (letnice rojstev družinskih članov umeščajo v desetletje, stoletje, tisočletje), v 5. razredu pa predstavljajo znane osebnosti domačega kraja in pokrajine ali znanih rodbin v domačem kraju, pri čemer pomembne dogodke iz njihovega življenja umestijo v desetletje, stoletje in tisočletje.

Veliko učencev se v tem starostnem obdobju navdušuje nad spoznavanji razvoja določenih predmetov, npr. avtomobila, telefona, oblačil skozi čas in tako lahko učitelj še posebej vpliva na **izgradnjo vrednot in spoštovanje preteklosti ter razvijanje pozitivnega odnosa do preteklosti**. Pomembno je, da učitelj spodbuja radovednost učencev z dodatnimi zanimivimi gradivi tako v tiskani kot v digitalni obliki. Priporoča se, da se v pouk vključuje tudi **tematsko spodbudno literaturo**, ki je za učence te razvojne stopnje zapisana prilagojeno (npr. zbirka Zgodbe s konca kamene dobe avtorja Sebastijana Preglja). Vključimo lahko prispevke iz revij, ki so primerni za to starostno obdobje, npr. Pil (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/avepz45>), National Geographic (<https://www.nationalgeographic.si/>), prispevke s spletnih strani muzejev (npr. <https://mqml.si/sl/o-mqml/>) in drugih ustanov (npr. <https://www.nq-slo.si/si/stalna-zbirka>), projektov (npr. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qn4rhry>) ter drugih verodostojnih portalov (npr. <https://www.obrazislovenskihpokrajini.si/>).

Zanimanje učencev za preteklost še dodatno spodbudijo dejavnosti, pri katerih lahko učenci prikažejo svojo ustvarjalnost in inovativnost (npr. igra vlog: srečanje prebivalcev iz ozemlja današnje Slovenije iz različnih časovnih obdobji; prikaz del/opravil v domačem kraju, ki so zatonila).

V času vse bogatejše digitalne podpore in dostopnosti različnih informacij je treba učence usposobiti za iskanje verodostojnih virov in kritično presojo podatkov, informacij, dejstev. Učitelj učence že zgodaj navaja, da prepoznajo in znajo navesti avtorje tako pisnih kot slikovnih virov v tiskanih virih in pridobljene na svetovnem spletu. Učitelj pri načrtovanju teh dejavnosti vključuje tudi skupni cilj s področja digitalne kompetentnosti na vsebino avtorskih pravic in licence (4.3.3.1). Učitelj z zgledom učence navaja, kako citirati pisne in digitalne vire, seznaniti jih, da so digitalne vsebine lahko zaščitene.

Pri temi čas se učitelj poslužuje **zgodovinskih virov**, ki so opredeljeni kot sledi človekovega življenja in delovanja v preteklosti (Brodnik, 2011). Učenci 4. in 5. razreda naj se srečajo tako s primarnimi kot s sekundarnimi viri. Primarni viri izvirajo od očitelcev in so: pogovori o spominih s predniki (starši, stari starši, znane osebnosti), originalni predmeti (orodje, oblačila, pohoštvo, hrana), fotografije (znanega avtorja), stavbe, ankete. Sekundarni viri so pisani na temelju poznavanja preteklosti. Sem umeščamo literaturo (z zgodovinskim

ozadjem), ustno izročilo, mite, pripovedke, pripovedi, kronike (šolska kronika), biografije, letake, zloženke, reklame, časopisne članke, politične publikacije, videoposnetke, dokumentarne TV oddaje itd.

Predpogoj za učinkovito delo z viri sta dobro razvita učenčeva tehnika branja in razumevanje prebranega (bralna pismenost) **SC** (1.1.4.1), zato mora biti učitelj pozoren pri izbiri pisnih virov in vire učencem diferencirati.

Učenci 4. in 5. razreda naj se učijo spretnosti, veščin in zmožnosti enostavnega dela z zgodovinskimi viri, prilagojenega tej razvojni stopnji. Delo z viri učenci spoznavajo tudi pri drugih učnih predmetih (slovenščina, naravoslovje in tehnika), zato naj učitelj cilje medpredmetno povezuje. Posebno pozornost učitelj nameni delu z različnimi vrstami besedil ter z besedili, ki vsebujejo grafe, preglednice, sezname, risbe, fotografije, zemljevide itd. **SC** (1.1.4.1)

Učenci v zgodovinskih virih iščejo dokaze o spremembah. Tako ob primeru originala predmeta (npr. petrolejka) iz preteklosti (uporabljali predniki) učenci sklepajo in skušajo rešiti nalogo ali odgovoriti na vprašanja (Trškan, 2007, str. 32), kot so: natančno opiši predmet, kaj ti ta predmet pove o preteklosti, kaj lahko na podlagi tega predmeta sklepaš o preteklosti, česa vam ta predmet o preteklosti ne pove, katera vprašanja bi postavil prednikom, da bi razumel uporabo in pomen tega predmeta v preteklosti.

Pri delu s pisnimi viri naj se vprašanja najprej nanašajo na razumevanje prebrane vsebine, preverja se razumevanje na ravni besednega razumevanja, interpretativnega in kritičnega razumevanja ter ustvarjalnega razumevanja besedila (Pečjak, 1995) **SC** (1.1.4.1). Nato se na zgodovinski vir pogleda z vidikov verodostojnosti in zanesljivosti, razumevanja vira v kontekstu dokazov oziroma interpretacije zgodovine ter vrednotenja interpretacij (Tršan, 2006). Pri tem učitelj zastavi učencem naslednja vprašanja: kaj se lahko naučiš o preteklosti iz tega vira, kaj ti ta vir pove o ... , kateri podatek v viru se ti je zdel najbolj zanimiv, kaj si že prej vedel o tej zanimivosti, kateri podatek te je presenetil, kako je ta vir zanesljiv za zgodovinsko raziskavo itd.

Priporočena dejavnost

Izdelava lastnega zgodovinskega vira: Učenci se vživijo v zgodovinske osebnosti in ustvarijo svoj lastni pisni (dnevnik, pismo, osebna izkaznica), materialni ali digitalni vir.

Metoda učenja z raziskovanjem/odkrivanjem je pristop, ki omogoča učencem aktivno vlogo pri pouku in poteka po določenem zaporedju dejavnosti. Pristop je bolj znan pri naravoslovju, pri katerem poteka od načrtovanja, preko izvajanja raziskave do povzemanja ugotovitev. Tudi pri družbi se izvajajo raziskave (statistične raziskave) in učenje z raziskovanjem/odkrivanjem (zgodovinsko raziskovanje), ki temelji na vprašanjih, na podlagi katerih učenci postopoma odkrivajo preteklost.

Zgodovinsko raziskovanje pomeni, da učenci poskušajo najti informacije o različnih vidikih preteklosti v posameznih obdobjih s pomočjo proučevanja različnih virov (Tršan, 2006, str. 59). Začetne dejavnosti so usmerjene v postavljanje vprašanj o preteklosti, da pridobijo informacije o podrobnostih in razlikah, nato izbiranje verodostojnih virov in iskanje odgovorov na zastavljena vprašanja, ovrednotenje virov in povzemanje ugotovitev.

Prvine učenja z raziskovanjem/odkrivanjem vključuje tudi terensko delo. Metode terenskega dela so:

- » *opazovanje* (zapisovanje, risanje, fotografiranje, snemanje) z namenom zbiranja dokazov za spremembe in razmišljanja o vzrokih, zaradi katerih je prišlo do sprememb;

- » *odkrivanje* (preučevanje stavb, kulturnih in zgodovinskih spomenikov, spomenikov tehnične dediščine, intervjuji oseb) z namenom proučevanja različnih virov o zgodovinskih dogodkih;
- » *postavljanje hipotez oziroma domnev* z namenom, da na podlagi zbranih informacij iz različnih virov (dokazov) domnevajo, kaj se je zgodilo, kakšne spremembe so doživeli ..., kakšne gospodarske dejavnosti so se odvijale, kakšno je bilo življenje ljudi itd. Domneve se učijo potrditi z zbranimi dokazi (Zakaj tako misliš?).

Učitelj naj uvaža učenje z raziskovanjem/odkrivanjem tako v 4. kot 5. razredu in pri delu vodi učence skozi vse korake tega pristopa.

Priporočeni dejavnosti

Detektivska zgodovina: Učencem postavimo zgodovinsko uganko. S pomočjo različnih virov naj poiščejo odgovore. Pri tem naj primerjajo informacije iz različnih virov in ocenijo njihovo verodostojnost.

Simulacija zgodovinskega dogodka: Učenci izberejo pomemben zgodovinski dogodek in ga dramatizirajo. Predstavijo okoliščine, ki so privedle do dogodka, njegove posledice ter kako bi se zgodovina lahko odvila drugače.

Z uporabo **časovnega traku** učenci lažje razumejo informacije, zaporedje določenih dogodkov, lažje analizirajo vzroke in posledice dogodkov ter hitreje povežejo dogodke. Iz časovnega traku lažje sklepajo, da se neki dogodki med seboj prekrivajo (istočasnost) ter lažje primerjajo različna zgodovinska obdobja med seboj.

V 4. razredu naj učenci spoznajo časovni trak družinskih prednikov in tako določijo desetletje znotraj stoletja, stoletje znotraj tisočletja. **V 5. razredu** izdelajo časovni trak zgodovinskih obdobj, na katerega umestijo značilnosti in najdbe tistega obdobja. Pomembno je, da učenci poznajo sosledje zgodovinskih obdobj (prazgodovina, stari vek, srednji vek, novi vek, sodobnost) in **ne mejnikov (dogodkov, letnic) teh obdobj.**

Priporočena dejavnost

Izdelava časovnega traku: Učenci izdelajo časovni trak svojega življenja za desetletje ter časovni trak življenja staršev, starih staršev za stoletje (4. razred). Učenci izdelajo časovni trak temeljnih zgodovinskih obdobj brez mejnikov (dogodkov, letnic) teh obdobj (5. razred). Za izdelavo časovnega traku se lahko uporabijo različni programi, tako da učitelj z učenci deli skupno stran.

Pri poučevanju učitelj lahko uporablja različne vrste časovnih trakov: vodoravnega (od leve proti desni), navpičnega (od spodaj navzgor), ilustriranega (dodane slike, fotografije), namiznega (na časovni trak se na mizi kronološko polaga različne predmete, fotografije ipd.), računalniško izdelani, paralelnega (časovni trak učenca se postavi ob časovni trak dogodkov, ki so se dogajali v Sloveniji, svetu). Časovni trak lahko učenci ustvarijo tudi na prostem, na vrvicah različnih barv, kot zgibanko, posebni zvezek (priporoča se zvezek s spiralo), mapo s časovnim trakom, v izbranem računalniškem programu.

Učitelj pri uvajanju učencev v »zgodovinsko raziskavo« smiselno načrtuje in povezuje različne strategije (delo z viri, časovni trak, metoda zgodovinskega raziskovanja, terensko delo) in izbira za učence primerna gradiva. Za raziskovanje izbira ožje teme (raziskovalna vprašanja), ki so za posamezni domači kraj oz. pokrajino aktualna, smiselna in učencem blizu. Učenci lahko spoznavajo zgodovinski razvoj domačega kraja od elektrifikacije, telefonije, vodovoda, prometnega omrežja. V šoli se za ta namen lahko organizira okroglo mizo z županom ali člani občinskega sveta, učenci pripravijo vprašanja, pozneje tudi anketo in zberejo informacije od starejših občanov (družinski član, sosed, znanec). Učitelj navaja učence, da na spremembe pogledajo celostno, in jih ob vprašanju vodi, da sklepajo, kaj je sprememba pozitivnega pripomogla k življenju ljudi v kraju in katere negativne posledice je pustila (vzročno-posledično sklepanje). Ob tej vsebini naj učitelj uresničuje tudi skupni

cilj s področja trajnostnega razvoja. **SC** (2.2.1.1) K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika.

Priporočena dejavnost

Primeri raziskovanja preteklosti domačega kraja: Učenci s pomočjo virov oblikujejo vprašanja in nato iščejo odgovore o naselitvi domačega kraja, zgodovini šole, zgodovini lokalnih znamenitosti (npr. grad), zgodovini prometnih povezav v kraju (npr. železnica), zgodovini gospodarstva (npr. tovarne v kraju) in dogodke prikažejo na časovnem traku.

V skupini ciljev zavedanje časa in spreminjanja so opredeljeni predvsem procesni cilji in se pri uresničevanju **navezujejo** na vsebinske cilje v drugih skupinah ciljev te teme Naravna in kulturna dediščina, Preteklost domačega kraja in pokrajine ter Zgodovinski razvoj ozemlja današnje Slovenije. Z izvedbo (predlaganih) dejavnosti tako učitelj povezuje cilje po horizontali (znotraj premeta in medpredmetno) in uresničuje hkrati cilje drugih skupin ciljev te teme in cilje slovenščine ter matematike.

NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA

CILJI

Učenec:

○: razvija spoštljiv odnos do naravne in kulturne dediščine ter razume pomen ohranjanja za prihodnje generacije;

SC (1.3.5.1 | 2.1.1.1)

○: spoznava naravno in kulturno dediščino z obiskom naravnih in kulturnih znamenitosti v domači pokrajini in Sloveniji;

SC (1.3.2.1)

○: odkriva naravno in kulturno dediščino domače pokrajine in Slovenije;

○: se seznana z dediščino, ki je pomembna na lokalni, nacionalni in svetovni ravni, s poudarkom na slovenski in madžarski kulturni dediščini, ki se prepletata na narodno mešanem območju Prekmurja;

○: oblikuje materialni izdelek, povezan s kulturno dediščino, in pojasni povezavo med preteklostjo in sedanostjo.

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

» ob izbranem primeru utemelji razloge, zakaj moramo ohranяти in spoštovati naravno in kulturno dediščino;

» ob uporabi različnih virov predstavi primere naravne in kulturne dediščine domačega kraja in pokrajine ter spremembe skozi čas;

» po ogledu enega od kulturnih dogodkov, spomenikov, ustanov, naravnih znamenitosti vrednoti njegov pomen za življenje v skupnosti;

» opiše primere različnih vrst slovenske in madžarske dediščine, ki se prepletata na narodno mešanem območju in imata pomen na lokalni, nacionalni in svetovni ravni;

» predstavi lastni izdelek, povezan s kulturno dediščino.

TERMINI

◦ etnolog ◦ kulturna dediščina ◦ muzej ◦ naravna dediščina

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učenci v skupini ciljev *naravna in kulturna dediščina* postopoma spoznavajo, kaj je **naravna dediščina** (redki, dragoceni, znameniti naravni pojavi ali območja, ki so lahko del ekosistemov), kaj obsega (npr. jame, brezna, slapovi, izviri, jezera, obala, živali, drevesa), kakšen je njen pomen (ohranjanje vrstne pestrosti organizmov), ter razvijajo odgovoren odnos do nje (ozaveščajo, zakaj je pomembna za narod in kako lahko prispevajo k njenemu ohranjanju). Postopoma kot odraz življenja in dela ljudi v prostoru skozi čas spoznavajo in doživljajo tudi kulturno dediščino, ki zaobjema snovno in nesnovno dediščino Slovenije in Madžarske (npr. stavbe, spomenike, tradicionalne obrti, običaje) in kaže na identiteto, vrednote skupnosti, naroda.

Naravna in kulturna dediščina Madžarske (predlogi): Hősök tere (Zala György, Budapest), Budai Vár, Mohácsi busók, Őrségi nemzeti park (Szalafői múzeumfalú), Sümegi vár (középkor, lovasjátékok), Ópusztaszer (Nemzeti Történeti Emlékpark, Feszty-körkép), Festetics-kastély Keszthelyen, állatvilág (magyar szürke szarvasmarha, kutyaajták: komondor, kuvasz, magyar agár, magyar vizsla, erdélyi kopó, mudi, puli).

Učenci so v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju preko igre, izdelave lastnih ročno narejenih izdelkov in preprostih projektov že spoznali nekatere tradicije in dediščino v neposredni okolici, kar v drugem vzgojno-izobraževalnem nadgradijo z razumevanjem dediščine in njene kompleksnosti v domači pokrajini in širše.

Naravna in kulturna dediščina v Sloveniji je raznolika in ponuja možnosti za raziskovanje/učenje z odkrivanjem, pri čemer je pomembno, da se učenci v čim večji meri aktivno učijo na terenu, tako da dediščino najprej neposredno spoznavajo in doživljajo na lokalni ravni, nato širše. Pomembno je, da učenci pridobijo čim boljše neposredno izkušnjo z dediščino. Pri spoznavanju naravne dediščine učenci obišejo npr. naravne parke ali učne poti, pri čemer učitelj usmerja učence v sistematično opazovanje živih organizmov ter neživih dejavnikov okolja. Prav tako z obiskom lokalnih znamenitosti (grad, cerkev ipd.) ali dogodkov (jurjevanje, folklorna prireditve ipd.) učitelj usmerja učence v sodelovanje na prireditvah, sistematično opazovanje in doživljanje bogastva dediščine. Učitelj pri terenskem delu pripravi opazovalne naloge, vodi pogovor o varovanju in ohranjanju dediščine ter spodbuja razvoj odgovornega odnosa do nje. Učenci lahko svoja opažanja in doživljanje predstavijo v obliki izdelkov ročnega dela, plakatov, izdelanih iger, maket, pisnih besedil ipd.

Priporočene dejavnosti

- Ročna dela: Učenci skozi izkušnjo razvijajo spretnosti ročnih del, ki se jih naučijo ob izročilu starejših prebivalcev.
- Obisk naravnih in kulturnih znamenitosti: Učenci na terenu izvedejo dejavnosti, ki jih pripravimo ob obisku izbranih znamenitosti v domači pokrajini in po Sloveniji.
- Ogled znamenitosti v domači pokrajini: Učenci se postavijo v vlogo lokalnega vodiča in vodijo ogled.
- Intervjuji z lokalnimi prebivalci: Učenci opravijo intervju z lokalnimi prebivalci, ki poznajo zgodovino kraja; primerjajo kulturno dediščino skozi generacije.
- Nabiranje zelišč v naravi: uporaba postopkov za nabiranje, shranjevanje in uporabo zelišč.
- Uporaba spletnih strani: iskanje zaznambov v registru dediščine, uporaba zbirk starih fotografij, zbirke etnološkega gradiva lokalnih muzejev in Slovenskega etnografskega muzeja in drugih spletno dostopnih podatkov.
- Izdelava zemljevida: Učenci izdelajo/dopolnijo zemljevid svojega kraja ali regije, na katerem označijo pomembne kulturne in naravne znamenitosti.
- Raziskovanje lokalne kulture: Učenci spoznavajo lokalne običaje, praznike, narečja in kulinariko.

Raziskovanje lokalnega okolja je vir številnih aktivnosti za spoznavanje naravne dediščine: spoznavanje naravnih znamenitosti domačega kraja, ki jih učenci kasneje primerjajo z drugimi naravnimi znamenitostmi Slovenije. Učenci lahko usvajajo cilje še z drugimi aktivnimi pristopi, kot so projektno učno delo, sodelovalno učenje, problemski pouk. Pri tem lahko uporabijo različna digitalna orodja, ki ponazarjajo naravne dediščine Slovenije.

Učitelj pri stiku z dediščino učence še posebej ozavešča o pomenu varovanja in ohranjanja naravne in kulturne dediščine: 1) za učenje in s tem boljše razumevanje zgodovine ter naravnih zakonitosti; 2) za okolje, v katerem je naravna dediščina ključna za zdravo naravno okolje in biotsko raznovrstnost, kulturna dediščina pa ključna za medkulturno, raznoliko družbeno okolje; 3) za razvoj vrednot, občutkov pripadnosti in identitete; 4) za zagotovitev naravnega in kulturnega bogastva prihodnjim generacijam. Posebna skrb naj bo namenjena razvijanju odnosa do dediščine, ki se oblikuje pri učencih le z neposredno izkušnjo in vplivom okolja, ob čemer učenci razvijajo vrednote, identiteto, državljsko zavest in pripadnost narodu in državi. Pomembno je, da učenci z aktivnim vključevanjem in neposrednim delovanjem na temeljih preteklosti izgrajujejo današnjo skupnost, ki ozavešča svoje posebnosti in vrednote, prepozna vplive globalizacije ter si prizadeva reševati izzive na področju ohranjanja dediščine trajnostno in ob podpori sodobne tehnologije (zamlre stare obrti, živo izročilo izginja, naravne in druge nesreče).

Učenci s preučevanjem ozaveščajo vrednost naravne in kulturne dediščine, jo skrbno varujejo in z njo odgovorno ravna (SC) (1.3.5.1) (pletenje košar, izdelava košar, priprava tradicionalne jedi, poslikava pirhov, izdelava predmetov, okraskov iz ličja, izdelki iz gline) ter aktivno sodelujejo v dejavnostih in projektih na razredni, šolski ravni in širše (čistilne akcije, delavnice kjer se kaj obnovi, sodelovanje na prireditvah). Interpretacija dediščine naj spodbuja pri učencih radovednost in vključuje pojave in dejstva značilna za območje.

Priporočene dejavnosti

- Okrogla miza o pomenu dediščine: Učenci razpravljajo, zakaj je pomembno ohranjanje naravne in kulturne dediščine; predstavijo svoje argumente in poglede.
- Ustvarjanje plakata ali kratkega informativnega video prispevka: Učenci izdelajo plakat ali videoposnetek, ki ozavešča pomen ohranjanja dediščine.
- Organizacija čistilne akcije: Učenci sodelujejo v čistilni akciji na razredni ali šolski ravni.
- Obrtna delavnica: Učenci sodelujejo pri dejavnosti, pri kateri kaj obnovijo.
- Pisanje vabila: Učenci oblikujejo vabilo na dogodek, povezan s kulturno dediščino, npr. ogled muzeja, odkritje spomenika (možnost medpredmetnega povezovanja s predmetom slovenščina: pisanje vabila).

Skupino ciljev učitelj lahko načrtuje v medsebojni povezanosti z drugimi skupinami ciljev znotraj teme čas ali drugih tem pri družbi, s čimer se omogoči učencem celovitejši pogled na obravnavano tematiko z družbene, prostorske in časovne perspektive in s tem povezljivost ter uporabnost znanja, spretnosti, veščin.

Priporočene dejavnosti

- Spoznavanje dediščine skozi igre in kvize: Izdelajo didaktično družabno igro; v različnih interaktivnih orodjih izdelajo kviz.
- Raziskovanje slovenske dediščine na Unescovem seznamu (IKT).
- Ustvarjanje ročnih izdelkov: Učenci se spoznajo s tradicionalnimi lokalnimi obrtni, ustvarijo lastne izdelke (npr. vezenje, lončarstvo, rezbarstvo).

Za doseganje standarda »*predstavi lastni izdelek, povezan s kulturno dediščino*« naj učenci sami izdelajo ali obnovijo izdelek, ki ga umeščamo v kulturno dediščino, ter prispevajo k nadaljevanju tradicije in ohranjanju kulturne dediščine Slovenije in Madžarske.

PRETEKLOST DOMAČEGA KRAJA IN DOMAČE POKRAJINE

CILJI

Učenec:

- išče zgodovinske vire in ob njih vzročno-posledično sklepa o spremembah v domačem kraju in domači pokrajini skozi čas;
 - presoja o vplivih različnih dejavnikov na razvoj domačega kraja in domače pokrajine;
 - spoznava pomembne osebnosti iz domače pokrajine skozi čas ter ozavešča njihov pomen;
 - se aktivno vključuje v načrtovanje, izvedbo in predstavitev manjše raziskave na izbrano temo o nastanku in razvoju domačega kraja in domače pokrajine.
- SC** (5.1.1.1 | 5.2.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- **izvede raziskavo o preteklosti domačega kraja/domače pokrajine, tako da:**
 - » oblikuje načrt manjše raziskave (izbere temo, oblikuje raziskovalno vprašanje);
 - » **poišče materialne, pisne, ustne in digitalne vire**, sklepa ter oblikuje ugotovitve;
 - » **zbere in uredi podatke z vprašalnikom, intervijem ali na drugačen način** in jih analizira;
 - » **podatke predstavi v preglednici in s prikazi** ter jih interpretira.

TERMINI

- zgodovinski vir
- pokrajinski muzej

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Cilje o preteklosti domačega kraja in pokrajine usvajajo učenci v 4. razredu. Učitelj pri pouku načrtuje take oblike in načine učenja, pri katerih bodo učenci imeli možnost aktivnega vključevanja oz. učenja. Za ta namen naj izbira različne strategije, kot so izkustveno učenje, učenje z raziskovanjem/odkrivanjem, projektno učno delo, sodelovalno učenje, terensko delo, učenje z digitalno tehnologijo (**SC** (4.1.1.1)- išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih) (vključevanje spletne učilnice, snovanje spletnih strani, raba digitalnih portalov, iskanje in uporaba digitalnih virov itd.), učenje z viri, avtentično učenje.

Učitelj z odprtimi vprašanji o preteklosti domačega kraja in pokrajine spodbuja učence k razmišljanju, postavljanju domnev, zastavljanju podvprašanj, zbiranju različnih virov (primarnih in sekundarnih), analizi virov, predstavljanju ugotovitev itd. K raziskovanju preteklosti domačega kraja in pokrajine pristopa iz različnih zornih kotov. Izbira med vsebinami npr. o naravno-geografski temi (površje, vodovje), družbeno-geografski temi (naselja, kmetijstvo, industrija, promet, trgovina, prebivalstvo, turizem), naravni in kulturni dediščini **SC** (1.3.2.1) **SC** (1.3.1.1) (naravni spomeniki, kulturni spomeniki, stavbarstvo, obrt, običaji, šege in navade), načinu življenja ljudi (prehrana, oblačila, prevozna sredstva), kulturno-umetniški temi (društva, izobraževanje, prireditve), družbeno-socialni temi (šolanje, volitve, potrošništvo, poklici, vzorniki, uporaba digitalne tehnologije, pošta, dobrodne ustanove) in okoljevarstveni temi (ujme, nesreče, varstvo okolja, odlagališča odpadkov, preskrba s pitno vodo **SC** (2.3.1.2) (Trškan, 2007). Pri pripravi samostojne manjše raziskave učencev naj učitelj ponudi nabor nekaj vsebin, med katerimi si učenci izberejo tisto, ki jih najbolj zanima. Pri predstavitvi manjše raziskave naj učenci izbirajo med različnimi načini, npr. plakat, računalniška predstavitev **SC** (1.1.2.2), zloženka, časovni trak, predstavitev v spletni učilnici (izdelana spletna stran).

Glede na izbrano ožjo tematiko učenci zbirajo različne primarne vire (predmeti, fotografije, razglednice, spomini, časopisi, dokumenti, intervjuji, videoposnetki, šolska kronika itd.) in sekundarne vire (knjige, atlasi, poljudne zgodovinske knjige in revije, učbeniki itd.) in s pomočjo njihovih analiz ter sklepanja pridejo do posplošitev. Učitelj naj skupaj z učenci organizira srečanje npr. z županom, ravnateljem, znanimi osebnostmi kraja, starejšimi krajan/občani. Tako lahko učenci opravijo tudi intervju. O izbrani vsebini lahko pripravijo tudi manjšo anketo, ki jo izpeljejo med krajan (lahko tudi ob kakem šolskem dogodku).

Spoznavanje sprememb v domačem kraju in pokrajini skozi čas je podlaga za razumevanje dogodkov, življenja ljudi in njihovih navad ter razvoja domačega kraja in pokrajine. Učenci naj zaznavajo spremembe v domačem kraju in pokrajini tako na terenu, z obiskom muzeja in ob zbranih virih. Obravnava domačega kraja je odlična priložnost za učence, da povežejo šolsko znanje s svojim okoljem in razvijejo občutek pripadnosti.

Učenci **zaznavajo** spremembe v domačem kraju in pokrajini:

- » **z opazovanjem** stavb in objektov (nekoč in danes), starih predmetov ali muzejskih zbirk, kulturnih in naravnih spomenikov,

Priporočene dejavnosti

- Obisk lokalnega muzeja: Učenci raziskujejo zgodovinske predmete, fotografije in dokumente, ki pripovedujejo zgodbo o njihovem kraju.
- Raziskovanje predmetov: Učenci prinesejo v šolo stare predmete, ugotavljajo njihovo namembnost, pripovedujejo spremljevalne zgodbe.
- Proučevanje razglednic: Učenci zbirajo razglednice iz različnih obdobj in jih med seboj primerjajo, iščejo razlike in podobnosti.

- » **zbiranjem virov** npr. o najstarejšem viru, ki govori o domačem kraju, o znanih osebnostih, o dogodkih,

Priporočene dejavnosti

- Intervju s starejšimi krajan: Učenci zbirajo pripovedi o življenju v preteklosti, spremembah v kraju in pomembnih dogodkih.
- Biografije: Učenci pripravijo kratke biografije pomembnih osebnosti iz svojega kraja.
- Proučevanje starih zemljevidov: Učenci naj primerjajo stare in nove zemljevide, ugotavljajo spremembe v poselitvi, infrastrukturi in naravnem okolju.
- Srečanje s starejšimi krajan: organizacija srečanja s starejšimi občani (dom starejših občanov, čajanka v razredu), ki se spominjajo življenja v preteklosti. Učenci jih sprašujejo o spremembah v kraju, gospodarstvu, družbenem življenju itd.
- Iskanje zgodovinskih zapisov: Učenci iščejo podatke v knjižnicah, arhivih ali na spletu.

- » **s seznanitvijo** z različnimi publikacijami, turističnimi vodiči, s krajevnim časopisom (glasilom, listom), društvom,

Priporočena dejavnost

Ustvarjanje časovnega traku: S pomočjo zbranih informacij ustvarijo časovni trak, ki prikazuje ključne dogodke v zgodovini njihovega kraja.

- » z **raziskovanjem** poimenovanj ulic in njihovega izvora,
- » z **odkrivanjem** razvoja gospodarskih panog v domačem kraju,
- » z **raziskovanjem** grbov v domači pokrajini.

Učenci si pri raziskovanju sprememb v domačem kraju in pokrajini pomagajo s tiskanimi viri (zbirka virov je objavljena tudi v publikaciji Lokalna zgodovina - učenje z odkrivanjem avtorice D. Trškan) in digitalnimi viri, npr. KAMRA Digitalna kulturna dediščina slovenskih pokrajin (<https://www.kamra.si/>). (<https://www.kamra.si/>.)

Skupina ciljev preteklost domačega kraja in pokrajine uresničuje tudi skupne cilje s področja jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zlasti cilj, ki spodbuja razvoju kritične in aktivne državljske države (SC) (1.2.5.1). Ker naj bi učenci v tej skupini ciljev izvajali raziskavo oz. projektno delo, ki izhaja iz avtentične situacije (realne življenjske situacije), se priporoča vključitev skupnih ciljev s področja podjetnosti (SC) (5.1.1.1) (5.2.2.1). Ob tem mora učitelj upoštevati, da je končni rezultat pri razvoju podjetnostne kompetence izdelek (npr. zloženka o domačem kraju, turistični vodnik domače pokrajine, članek za šolski ali krajevni časopis), ki bo namenjen drugim.

ZGODOVINSKI RAZVOJ OZEMLJA DANAŠNJE SLOVENIJE

CILJI

Učenec:

- : spozna nekatere značilnosti zgodovinskih obdobj (prazgodovina, stari vek, srednji vek, novi vek, sodobnost) s poudarkom na ozemlju današnje Slovenije ter jih kronološko uredi;
- : s pomočjo različnih virov odkriva/spozna zgodovinske mejnike pri nastanku države;
- : razlikuje med zgodovinskimi viri in interpretacijo preteklosti;
- : z uporabo različnih virov odkriva najdbe in nahajališča daljne preteklosti na slovenskem območju.

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » poimenuje temeljna zgodovinska obdobja v pravilnem časovnem zaporedju in jih kronološko prikaže;
- » predstaviznačilnosti življenja v enem od zgodovinskih obdobj;
- » opiše, kako se je spreminjalo življenje skozi zgodovinska obdobja (prazgodovina, stari, srednji, novi vek, sodobnost) s poudarkom na slovenskih tleh;
- » uredi pomembne mejnike nastanka slovenske države v časovno sosledje in **pojasni okoliščine nastanka slovenske države;**
- » z uporabo tiskanih in digitalnih virov **predstavi najdbe in nahajališča daljne preteklosti na območju današnje Slovenije.**

TERMINI

- arheološka najdišča na Slovenskem ◦ prazgodovina ◦ stari vek ◦ srednji vek ◦ novi vek ◦ sodobnost
- Jugoslavija ◦ Republika Slovenija ◦ Evropska unija ◦ plebiscit ◦ osamosvojitve

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri uresničevanju ciljev s področja zgodovinskih obdobj in zgodovinskega razvoja ozemlja današnje Slovenije se učitelj osredotoči na izbrane ključne in edinstvene značilnosti posameznega obdobja. Pri tem naj bo poudarek na zgodovini vsakdanjega življenja, navade, oblačenje, bivališča, prehrana, transport ipd. v preteklosti. Učitelj se naveže na ključne zgodovinske vire (materialne, pisne ali ustne), ki so oblikovali vedenje o preteklosti. Učenci naj razumejo, da zgodovino kot pripoved o preteklosti se odkriva na podlagi interpretacije zgodovinskih

virov. V tem kontekstu je delo z viri ključni vidik obravnavanja zgodovinskih obdobij, saj pri učencih spodbuja kritično mišljenje. To se nanaša predvsem na vrednotenje verodostojnosti virov, razlikovanje dejstev od mnenj, zavzemanje različnih perspektiv, ugotavljanje različnih dejavnikov na interpretacijo virov in oblikovanje argumentov, ki vključujejo trditev, utemeljitev in dokaze.

Politični zgodovini, torej zgodovini dogodkov, se učitelj v pretežni meri izogne in zgolj po potrebi obravnava izbrane pomembne dogodke ali mejnike v preteklosti. Prav tako se v večji meri izogiba letnicam in se osredotoči zgolj na kronološko sosledje zgodovinskih obdobij. Pri osamosvojitvi Slovenije obravnavamo zgodovinski kontekst, ki je privedel do nastanka države Slovenije. Ključne mejnike v procesu slovenske osamosvojitve obravnava predvsem v povezavi s povezanimi prazniki (plebiscit, razglasitev neodvisnosti) ali aktualnimi dogodki in procesi v družbi.

Bistvo poučevanja in učenja o zgodovini je njen odnos do sedanjosti in tudi prihodnosti. Praksa poučevanja zgodovine, ki je usmerjena zgolj v ukvarjanje s preteklostjo kot tako, je v tem smislu pomanjkljiva in hkrati za učence tuja, saj ne ponuja pravega smisla. Obravnavanje zgodovine je zato treba postaviti v kontekst odnosa do sedanjosti in prihodnosti. Učenci primerjajo življenje nekoč in danes, vrednotijo pomen izbranih pojavov iz preteklosti (prakse, izumi, dogodki, osebe ipd.) za današnji svet in na podlagi poznavanja toka zgodovine sklepajo o možnih scenarijih za prihodnost.

Priporočene dejavnosti

Spoznavanje temeljnih značilnosti zgodovinskih obdobij in kronološko urejanje

- Časovni trak: Učenci ustvarijo časovni trak zgodovinskih obdobij, ki vključuje ključne dogodke in izume.
- Zgodovinske igre: Igrajo igre kot sta ugibanje besed ali »Labirint« z zgodovinsko tematiko, ki spodbujajo utrjevanje znanja.
- Projekti: Učenci pripravijo predstavitev o življenju ljudi v različnih zgodovinskih obdobjih (npr. življenje v prazgodovini, na srednjeveškem gradu).

Odkrivanje zgodovinskih mejnikov pri nastanku slovenske države

- Raziskovalni projekti: Učenci raziskujejo zgodovinske osebnosti, ki so pomembno vplivale na nastanek slovenske države (npr. Primož Trubar, Valentin Vodnik).
- Obisk zgodovinskih spomenikov: organizacija ekskurzij na pomembne zgodovinske lokacije v Sloveniji. Učenci pomagajo pri organizaciji, pripravijo kratke predstavitve o naravni ali kulturni dediščini.
- Analiza in uporaba zgodovinskih virov: Učenci uporabljajo in analizirajo različne zgodovinske vire za posamezno zgodovinsko obdobje (npr. slike, fotografije, pisma).
- Igre vlog: Učenci zaigrajo, kako so jedli v rimskih časih, kako so trgovali v srednjem veku ipd.

Odkrivanje najdb iz daljne preteklosti na slovenskem območju

- Arheološki izkop: Učenci se vživijo v arheologe in simulirajo arheološki izkop v učilnici ali na šolskem dvorišču.
- Obisk muzejev: obisk muzejev in ogled najdb iz različnih obdobij.
- Ustvarjanje modelov: izdelava modelov naselbin, orodij, opreme ...
- Uporaba IKT: uporaba interaktivnih zemljevidov, 3D modelov in virtualni ogled zgodovinskih mest.
- Sodelovanje z zunanjimi sodelavci: povabilo arheologov, zgodovinarjev ali predstavnikov muzejev v razred.

PROSTOR

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je širiti prostorsko orientacijo od domačega kraja, domače pokrajine na Slovenijo, Evropo in svet, nadgraditi spretnosti kartografskega opismenjevanja in razvijati prostorsko razmišljanje. Učenci se ob različnih priložnostih (tudi ob aktualnih dogodkih) kartografsko opismenjujejo tako, da berejo in skicirajo preproste zemljevide in spoznavajo osnovne geografske značilnosti domače pokrajine in naravnih enot Slovenije. Na različne načine in z različnimi pristopi spoznavajo geografske pojave in procese. Med cilji mobilnosti učenci spoznavajo cestno prometna pravila in ustrezno ravnanje kolesarja v prometu. Skupine ciljev se med seboj prepletajo in omogočajo sistemsko (povezano) razmišljanje, ki usmerja učence pri odnosu do okolja, kar narekuje ozaveščanje o pomenu trajnostnega razvoja. Učenci pridobljena vsebinska znanja uporabijo pri terenskem delu, pri katerem razvijajo spretnosti neposrednega opazovanja, risanja, kartiranja, merjenja, zbiranja in prikazovanja podatkov. Pri delu uporabljajo ustrezne pripomočke in ustvarjajo različne skice, načrte, makete, vprašalnike in prikaze.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Cilji prostorske orientacije in kartografskega opismenjevanja so procesno naravnani in postavljajo učence v vlogo raziskovalca domačega kraja in pokrajine (v 4. razredu) ter naravnogeografskih pokrajin Slovenije (v 5. razredu). Učenci v 4. in 5. razredu razvijajo spretnosti terenskega dela, kot npr. neposredno opazovanje in orientacija, kartiranje, branje zemljevidov, ustvarjanje skic, uporaba načrtov domačega kraja in domače pokrajine. Prav tako glavne stranske smeri neba v zaprtih prostorih in na prostem učenci določajo tako v 4. kot v 5. razredu. Redno uporabljajo ročni zemljevid Slovenije. V 5. razredu učenci pridobljeno znanje o sestavinah zemljevida nadgradijo, ločijo nadmorsko višino od relativne višine, uporabijo višinsko barvno lestvico, se orientirajo na zemljevidu domačega kraja in pokrajine ter Slovenije, na različnih zemljevidih pokažejo geografsko lego Slovenije, njene naravnogeografske pokrajine in si z branjem zemljevida pomagajo pri opisu njihovih naravnih (relief, vodovje) in družbenih (naselja, prometne povezave, gospodarske panoge) značilnosti.

Šola učencem 3., 4. ali 5. razreda ponudi možnost opravljanja kolesarskega izpita. Cilji s teoretičnimi izhodišči prometne varnosti so opredeljeni v učnih načrtih za spoznavanje okolja, naravoslovje in tehniko, družbo in šport, praktični del pa je opredeljen v Kurikulu za razširjeni program osnovne šole (področje: Gibanje in zdravje za dobro telesno in duševno počutje; sklop: Varnost, zdravje in dobrobit; vsebina: Okolje in trajnostni razvoj – Moje zdravo okolje: dom, šola ... ves planet). Pri pouku družbe učenci usvajajo cilje o varni šolski poti, cestno-prometnih pravilih in ustreznem ravnanju kolesarja v prometu.

PROSTORSKA ORIENTACIJA IN KARTOGRAFSKO OPISMEJENJE

CILJI

Učenec:

○: se na različne načine orientira (kompas/navigacijske naprave) v zaprtem prostoru in na prostem;

○: pridobiva znanja in spretnosti pri delu z zemljevidi;

SC (4.1.1.1 | 1.1.2.2)

○: na različne načine prikazuje prostorske podatke;

I: uporablja metode terenskega dela.

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » se ob opazovanju okolice orientira glede na njene naravne in družbene značilnosti;
- » s kompasom določi glavne in stranske smeri neba v zaprtih prostorih in na prostem;
- » bere satelitske posnetke, skice, načrte, zemljevide domačega kraja in domače pokrajine ter jih uporabi za orientacijo;
- » uporabi sestavine zemljevida: legenda, naslov, datum, avtor, višinska barvna lestvica, mreža, grafično merilo;
- » ob zemljevidu prebere nadmorsko višino in izračuna relativno višino med krajem in izbrano točko ali med dvema točkama na zemljevidu ;
- » ustvari preprosto skico zemljevida z legendo in jo interpretira;
- » pokaže geografsko lego Slovenije in Madžarske na različnih zemljevidih (Evrope, sveta), v atlasu in na globusu;
- » se orientira na ročnem zemljevidu Slovenije in Madžarske, uporablja ustrezne izraze za smeri neba in pokaže naravnogeografske pokrajine Slovenije, večja mesta, reke ter gorovja.

TERMINI

- orientacija ○ glavna smer neba ○ stranska smer neba ○ legenda ○ mreža ○ grafično merilo ○ površje
- načrt ○ tloris ○ plastnica ○ kartiranje ○ kompas ○ atlas ○ nadmorska višina ○ satelitski/letalski posnetek
- načrt ○ maketa ○ relativna višina ○ višinska barvna lestvica ○ kartografski znak

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učenci spoznavajo prostor in njegove značilnosti predvsem z neposrednim opazovanjem in gibanjem v njem. Pridobljene izkušnje in znanje o prostoru nadgradijo s sistematičnim opazovanjem, raziskovanjem in proučevanjem s fotografijami, filmi, modeli, zemljevidi ter drugimi viri/pripomočki tako v papirnati kot digitalni obliki (na terenu in v učilnici).

Učenci postopno razvijajo in uporabljajo metodo geografskega opazovanja (usmerjanje pozornosti na vse osnovne pokrajinske sestavine), kar je podlaga za analiziranje drugih pokrajin v Sloveniji in po svetu. Učitelj pri opazovanju in orientaciji izkoristi naravne in družbene danosti predvsem šolske okolice. Svojo prostorsko orientacijo učenci širijo tudi v dele pokrajine, ki jih manj poznajo. Poudariti je treba še pridobivanje in poglobljanje osnovnih pojmov ^{SC} (1.1.2.2), ki jih učenci izkušensko pridobivajo prav v domači pokrajini, ter izgradnjo odnosa do okolja.

Razvijanje **prostorske orientacije** je za učence ključna spretnost pri uspešnem gibanju v prostoru in razumevanju sveta okoli sebe. Učenci svoje znanje in spretnosti orientacije iz prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja nadgradijo s spoznavanjem različnih načinov orientacije (npr. z opazovanjem sence, lege čebelarjakov, mahov in razpok na zgradbah, z uporabo kompasa, mobilnega telefona) v zaprtih prostorih in okolici, z branjem satelitskih/letalskih posnetkov domačega kraja in pokrajine, branjem in ustvarjanjem skic, različnih načrtov in zemljevidov.

Priporočeni dejavnosti

- Igre z orientacijo na prostem: Na šolskem dvorišču ali v bližnjem parku učenci označijo točke, ki jih morajo najti s pomočjo preprostih navodil, kot so »pojdite deset korakov proti severu, nato zavijte na jugozahod« .
- Sprehod s prostorsko orientacijo: Učitelj vodi učence na sprehod po okolici šole. Med potjo se ustavljajo in analizirajo različne referenčne točke (npr. križišča, stavbe, cerkveni zvoniki, izstopajoča drevesa). Učenci v načrte okolice vpišejo izbrane podrobnosti, beležijo prehojene poti in izdelajo enostavne skice.

Kartografsko opismenjevanje poteka pri dejavnostih, v katerih učenci opazujejo različne perspektive, določajo smeri neba, razdalje, spoznavajo sestavine zemljevida, berejo načrte/zemljevide ter prepoznavajo naravne in družbene značilnosti domače pokrajine in naravnogeografskih pokrajin Slovenije. V 5. razredu učenci na globusu oz. zemljevidu sveta in Evrope opredelijo lego Slovenije in Madžarske.

Priporočene dejavnosti

- Opazovanje z žabje in ptičje perspektive: Učitelj učencem pokaže fotografijo istega kraja z različnih perspektiv (žabja in ptičja). Učenci primerjajo obe fotografiji ter ugotavljajo, katera jim omogoča boljše podlago za risanje zemljevidov. Učenci narišejo preprost načrt igrišča s ptičje perspektive.
- Uporaba digitalnih zemljevidov: Učenci uporabljajo aplikacije, kot so Atlas okolja, Google Maps, Geopedia, da raziskujejo svojo okolico in širše. Naloge lahko vključujejo iskanje poti od šole do določenega kraja, merjenje razdalj med kraji in iskanje/označevanje zanimivosti.
- Iskanje zaklada: Učenci prejmejo enostavne zemljevide z označenimi točkami, kjer so skriti »zakladi« (npr. predmeti, naloge ali namigi). Zemljevidi naj vsebujejo simbole in osnovne kartografske elemente (merilo, puščica z oznako smeri).
- Izdelava makete/relief: S pomočjo različnih materialov učenci izdelajo maketo/relief šolske okolice ali domačega kraja.

Učenci nadgradijo **razumevanje temeljnih kartografskih konceptov** predmeta spoznavanje okolja: pogled od zgoraj, prostorska orientacija (tako v realnem prostoru kot na papirju in e-napravah), smeri, simboli, napisi, legenda, mreža, prostorska razmerja (razmerja med elementi, ki so večji ali manjši), razdalje (blizu-daleč, bližje-dlje kot ...), merilo, nestandardne merske enote, selekcija informacij na prikazu, načrtu, zemljevidu, globusu (učenci skozi dejavnosti spoznajo, da na načrtu/zemljevidu ne moremo prikazati vseh podrobnosti).

S kartografskim opismenjevanjem učenci razvijajo tudi grafično pismenost, ki označuje sposobnost branja zemljevidov, npr. branje simbolov, (velikost krogov - večje mesto).

Skica je preprost prikaz nekega prostora s predmeti v njem in ni izdelana v merilu. Navadno je narisana ročno, lahko pa tudi z uporabo IKT, a je prikaz samo približen in ni natančen. Lahko vključuje tudi preproste simbole in legendo. Na skici so razvidne razporeditev predmetov, poti od točke do točke, bistvene značilnosti nekega prostora (skica predmetov na mizi, skica učilnice, šolskega nadstropja, igrišča ipd.). Razdalje in velikostna razmerja med prikazanimi predmeti so razvidni, a ne tako natančni kot pri načrtu.

Načrt je natančen prikaz manjšega prostora in predmetov v njem, pogosto z določenim merilom. Narejen je z merilnimi inštrumenti (ravnalo, šestilo, kotomer ipd.), poleg merila navadno vključuje tudi simbole in legendo. Lahko se uporabi načrt mize s predmeti na njej, načrt učilnice, šolskega nadstropja (npr. požarni načrt), šolskega igrišča, šolskega okoliša (npr. prometnovarnostni načrt), ulice, naselja, občine ipd. Izseki, ki jih učitelj dobi iz satelitskih posnetkov (npr. posnetek šole z okolico v Atlasu okolja, Geopedii ali Googlemapu), so narejeni v merilu, lahko jih poveča in jih uporablja kot načrte. Pri tem je pozoren na to, da skupaj z načrti prenese tudi grafično merilo. V geografskem kontekstu načrti omogočajo podroben, natančen pregled nekega prostora.

Za doseganje standarda »predstavi predhodno zbrane podatke na terenu in jih interpretira ob načrtu izbranega območja« naj učenci podatke zberejo z intervjuji in drugimi metodami geografskega raziskovanja, nato pa skicirajo skico, kartirajo na skico oz. načrt. V 4. razredu je izbrano območje domači kraj, okolico šole, domača pokrajina v 5. razredu pa območje znotraj naravnogeografskih pokrajin Slovenije.

Zemljevid je natančen prikaz večje površine Zemlje (npr. države, celine), zato je prostor prikazan manj podrobno kot na načrtu, vendar natančno, z uporabo merila, izbrane projekcije, simbolov in legende. Navadno ima tudi razne napise (krajev, rek, hribovij), naslov, avtorja, datum, stopinjsko mrežo, oznako za smeri neba (če je nima, velja pravilo, da je sever na vrhu), pogosto pa kateri od elementov manjka. Vključuje različne geografske informacije, lahko specializirano temo (npr. planinski zemljevid, avtokarta, politični zemljevid). Učitelj ga uporabi za orientacijo v večjem prostoru, spoznavanje naravnih značilnosti nekega prostora, načrtovanje potovanj ipd. Sopotenka za zemljevid je v geografskem kontekstu karta.

Vse tri vrste prikazov dopolnjujejo različne namene/potrebe po predstavitvi in razumevanju izbranega prostora. Skica služi predvsem osnovni orientaciji, načrt specifični in podrobni analizi, zemljevid pa širšemu pregledu prostora. Medtem ko je skica lahko narisana v tlorisnem pogledu ali s strani, sta načrt in zemljevid narejena v tlorisnem pogledu. Noben prikaz ne vsebuje vseh podrobnosti, zato je glede na namen prikaza pomembno razumeti, kaj je bistveno in kaj je prikazano posplošeno ali je izpuščeno iz prikaza (npr. na zemljevidu Slovenije ne morejo biti prikazane vse vasi). Uporabljata se tudi izraza skica načrta in skica zemljevida (za skice, ki imajo elemente načrta/zemljevida, a ti niso narejeni natančno).

Zapis standarda »pokaže naravnogeografske pokrajine Slovenije« pomeni, da učenci pokažejo območja na zemljevidu Slovenije in Evrope (npr. Panonska nižina se razprostira v več držav – Madžarsko), v Slovenijo sega le manjši del, ki ga imenujemo Obpanonska Slovenija).

Učitelj nadgrajuje kartografsko opismenjevanje s povezovanjem dejavnosti na **globusu**, zemljevidih (naravnogeografski, politični zemljevid) in **atlasih**.

Učni cilj »*pridobivajo znanja in spretnosti pri delu z zemljevidi*«, učitelj realizira tudi tako, da s pomočjo globusa prikaže razporeditev vod in kopna (oceanov in celin), nato na zemljevidu sveta in kasneje prikazuje zemljevide posameznih celin. V 5. razredu učenci na globusu oz. zemljevidu sveta in Evrope opredelijo lego Slovenije in Madžarske.

Učenci se urijo v branju zemljevida Slovenije, pri čemer imenujejo in pokažejo:

- » pet naravnogeografskih pokrajin,
- » večja mesta (v vsaki naravnogeografski pokrajini nekaj večjih mest),
- » nekatere reke,
- » gorovja.

Priporočene dejavnosti

- Barvanje zemljevidov in vpisovanje geografskih imen: Učenci prejmejo enostaven zemljevid Slovenije ali svoje domače pokrajine in ga pobarvajo glede na različne značilnosti (npr. gore – rjavo, reke – modro, mesta – rdeče) ter ga dopolnijo z geografskimi imeni (gora, rek, mest).
- Uporaba digitalnih zemljevidov: Učenci uporabljajo aplikacije, kot je Atlas slovenije, Google Maps, Geopedia, da raziskujejo svojo okolico in širše. Naloge lahko vključujejo iskanje poti od šole do določenega kraja, barvanje/vrisovanje izbranih podrobnosti, merjenje razdalj med kraji in iskanje zanimivosti.
- Primerjava načrtov in zemljevidov: Učenci spoznavajo različne namene uporabe načrtov in zemljevidov, s primerjavo načrtov in zemljevidov ugotavljajo spremembe skozi čas, uporabljajo načrte/zemljevide za življenjske situacije (trgovina, ZOO, reklame, muzej), ugotavljajo, da vsi zemljevidi nimajo vseh sestavin (npr. manjka lahko naslov, datum, avtor, merilo, oznake smeri).

Učenci izdelujejo preproste **makete**, ki prikazujejo površje okolice šole, različne pokrajinske značilnosti. Pri tem lahko uporabijo naravne materiale, kot so pesek, glina, domači plastelin, ki ga izdelajo sami ipd. Ob preprostih modelih opisujejo in uporabljajo geografske pojme. Z maketo lahko prikažejo tudi urbana območja.

Iz podatkov o površju (relief), vodovju, gostoti naseljenosti, velikosti naselij, prometnih povezav in druge geografske značilnosti učenci sklepajo, kako ljudje živijo v teh krajih, v katera naselja se vozijo na delo, katere reke pri tem prečkajo in s čim se ukvarjajo.

Standard »določi glavne in stranske smeri neba v zaprtih prostorih in na prostem« učenci dosegajo tako v 4. kot v 5. razredu.

DOMAČI KRAJ IN DOMAČA POKRAJINA

CILJI

Učenec:

○: spoznava in s pomočjo različnih virov pridobiva podatke o domačem kraju in pokrajini, njunih naravnih in družbenih značilnostih, ter razmišlja o možnostih za nadaljnji razvoj;

SC (2.3.1.2 | 2.2.2.1 | 4.1.1.1)

○: raziskuje gospodarske in druge dejavnosti v domačem kraju in domači pokrajini;

SC (5.2.2.2)

○: vrednoti naravne in družbene značilnosti v okolju in se zavzema za dostopnost naravnih virov za sedanje in prihodnje generacije;

SC (5.1.5.1 | 2.2.1.2 | 3.3.4.1)

○: skrbi za urejenost šolskih prostorov in okolice.

SC (3.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » opiše pogoje oz. razloge za nastanek in razvoj domačega kraja (lega, naravni viri, dostopnost);
- » vrednoti naravne in družbene značilnosti domačega kraja/pokrajine kot možnosti za nadaljnji razvoj;
- » predstavi ugotovitve raziskave o izbranem družbenem pojavu/dogodku iz domače pokrajine in jih kritično vrednoti;
- » **primerja značilnosti in razlike med naselji v domači pokrajini;**
- » **opiše gospodarske dejavnosti v domači pokrajini** ter opiše izdelek in njegov nastanek;
- » predstavi načine oskrbe prebivalcev domače pokrajine: oskrba z vodo, komunalna in cestna infrastruktura;
- » na primerih prepozna in opiše vpliv človeka na spreminjanje naravnih značilnosti domače pokrajine in ga vrednoti.

TERMINI

- naravna značilnost ○ družbena značilnost ○ gospodarska dejavnost ○ kmetijstvo ○ industrija ○ gozdarstvo
- obrt ○ turizem ○ varstvo okolja

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj za doseganje ciljev iz skupine ciljev *domači kraj in domača pokrajina* učencem 4. razreda omogoča, da svoj domači kraj oz. pokrajino, v kateri živijo, spoznava skozi samostojno raziskovanje družbenih značilnosti in pojavov. To pomeni, da se učenci naučijo, kje pridobivati podatke in kako, kako prepoznati verodostojnost virov, kako narediti načrt za izvedbo raziskave, kako opredeliti raziskovalno vprašanje, kako zbrati podatke in jih ustrezno predstaviti.

Ko učenci pridobijo znanje o tem, kako izvesti manjšo raziskavo, jo po korakih raziskovanja tudi samostojno izvedejo. Pri tem naj jim učitelj omogoči, da sami izberejo, kaj bodo raziskovali (naravne in družbene značilnosti domačega kraja oz. pokrajine) in kako bodo to počeli (samostojno, v paru, skupini).

Priporočene dejavnosti

- Anketiranje prebivalcev: Učenci opravijo anketo med prebivalci o življenju v kraju, zberejo podatke in jih analizirajo.
- Opazovanje različnih skupin prebivalcev: Učenci opazujejo, kako se različni ljudje vključujejo v življenje skupnosti.
- Risanje, modeliranje, slikanje: Učenci upodabljajo značilnosti domačega kraja.
- Povezava z lokalno skupnostjo: Sodelovanje z lokalnimi institucijami (muzej, knjižnica, občina, dom starejših) obogati učne izkušnje učencev.

Za doseganje standarda »opiše gospodarske dejavnosti v domači pokrajini«, je potrebno, da učenci razumejo in razlikujejo med osnovnimi termini kot so kmetijstvo (gospodarske dejavnosti, v katerih pridobivajo pridelke/surovine iz narave), industrija (gospodarske dejavnosti, v katerih predelujejo pridelke/surovine v polizdelke ali izdelke) ter storitvene dejavnosti. Učitelj naj glede na svoj domači kraj ali pokrajino uvrsti gospodarske dejavnosti v posamezno skupino (npr. Ljubljanske mlekarnice).

Za razumevanje razvrščenosti gospodarskih dejavnosti v posamezne skupine je učitelju v pomoč vir Statistični urad (Stat.si: Pregled klasifikacije. <https://aplifikacijaun.zrss.si/api/link/t9q7rqr>)

Priporočene dejavnosti

- Opazovanje: Učenci opazujejo gospodarske dejavnosti, arhitekturo domačega kraja, prometno infrastrukturo, poseljenost domačega kraja.
- Izdelava predstavitev: Učenci pripravijo predstavitev svojega kraja za sošolce ali širšo javnost.
- Ugotavljanje naravnih virov: Učenci raziskujejo, kateri naravni viri so prisotni v njihovem kraju in kako so izkoriščani.
- Pisanje zgodb in pesmi: Učenci poustvarjajo literarna dela, ki se navezujejo na njihov kraj (medpredmetno).

NARAVNOGEOGRAFSKE POKRAJINE SLOVENIJE

CILJI

Učenec:

O: spozna, da Slovenija leži na stičišču štirih naravnih enot Evrope (Alpe, Panonska nižina, Sredozemlje, Dinarsko gorstvo);

O: odkriva edinstvene naravne in družbene značilnosti naravnogeografskih pokrajin Slovenije s pomočjo slikovnih in kartografskih virov (alpske, predalpske, dinarskokraške, obsredozemske, obpanonske pokrajine);

SC (1.1.4.1 | 1.1.2.2)

O: primerja naravne značilnosti naravnogeografskih pokrajin Slovenije (s pomočjo slikovnih gradiv in zemljevida);

I: povezuje naravne značilnosti naravnogeografskih pokrajin Slovenije z družbenimi značilnostmi;

SC (2.1.3.1)

O: razvija spoštljiv odnos do življenjskega okolja;

SC (2.2.1.1 | 2.2.1.2)

I: na terenu odkriva tipične značilnosti naravnogeografske pokrajine Slovenije, ki ni njegova domača pokrajina ter jih primerja z znanimi pokrajinami;

SC (1.1.2.2)

O: razvija veščine zbiranja in predstavljanja podatkov ob uporabi različnih virov (portalov).

SC (4.1.1.1 | 4.1.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

» poimenuje in na zemljevidu pokaže lego naravnogeografskih pokrajin Slovenije tudi zunaj njenih meja: Alpe, Panonska nižina, Sredozemlje, Dinarsko gorstvo;

» ob zemljevidu opiše naravne (površje, vodovje) in družbene (prebivalstvo, naselja, promet, gospodarstvo) značilnosti naravnogeografskih pokrajin Slovenije;

» primerja izbrane značilnosti naravnogeografskih pokrajin Slovenije;

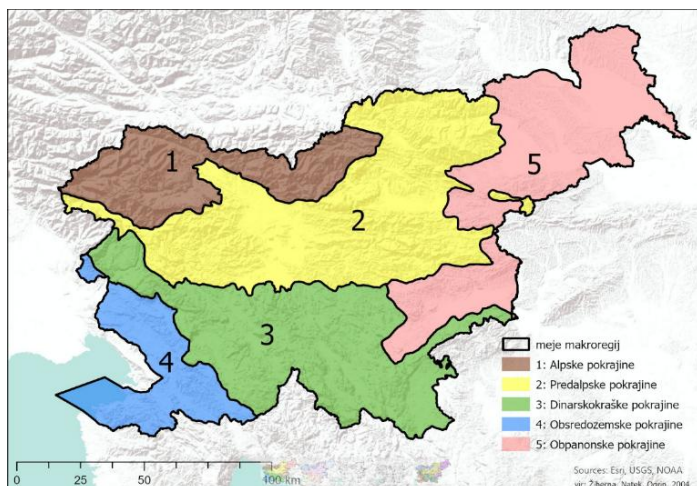
- » ob primerih iz različnih naravnogeografskih pokrajin Slovenije vrednoti človekove posege v okolje z vidika trajnostnega razvoja;
- » **predstavi določeno (družbeno ali naravno) značilnost Slovenije na podlagi zbranih podatkov** iz različnih virov in pri tem uporabi grafični prikaz.

TERMINI

- naravnogeografska pokrajina Slovenije ◦ Alpska pokrajina ◦ Predalpska pokrajina ◦ Dinarskokraška pokrajina
- Obsredozemska pokrajina ◦ Obpanonska pokrajina ◦ Alpe ◦ Dinarsko gorstvo ◦ Sredozemlje ◦ Panonska nižina ◦ površje ◦ vodovje ◦ prebivalstvo ◦ naselje ◦ gospodarska dejavnost ◦ promet ◦ gospodarstvo
- trajnostnost

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Podlaga za regionalizacijo naravnogeografske pokrajine Slovenije je spodnji zemljevid:

Avtor: B. Repe. 2024.

Namen je, da v 5. razredu učenci prepoznajo posamezne pokrajine kot del večjih enot Evrope – del Alp, Panonske nižine, Dinarskega gorovja in Sredozemlja. Osredotočijo se na naravne in družbene značilnosti večjih naravnogeografskih pokrajin in na razumevanje ter predstave pojmov (npr. za površje v alpskih pokrajinah: visoke nadmorske višine, skalnati vrhovi, ozke doline; površje dinarsko-kraških pokrajin: kraška polja, vrtače, jame), ne pa na poimenovanja posameznih manjših pokrajin. Učenci se urijo v geografskem izražanju. SC

(1.1.2.2)

Pri obravnavanju naravnogeografskih pokrajin Slovenije je ključno, da učitelj izhaja iz tipičnih in edinstvenih značilnosti posamezne pokrajine. Ker učenci začnejo obče-geografske koncepte sistematično obravnavati šele v 6. razredu, se je pri družbi v 5. razredu smiselno osredotočiti zgolj na izbrane **ključne naravne in družbene značilnosti** ter jih obravnavati skozi njihovo medsebojno prepletenost in součinkovanje. Naravne in družbene značilnosti pokrajine so med seboj vzročno-posledično povezane, zaradi česar strogo ločevanje kategorij, kot so površje, vodovje, poselitev, promet, gospodarstvo itd., v 5. razredu ni primerno. V pokrajini se lahko analizira

npr. površje in prometne povezave in se sklepa o razvitosti pokrajine. Iz vseh podatkov se sklepa, kako živijo ljudje v pokrajini in s čim se ukvarjajo. Učitelj naj presodi, katere so tiste značilnosti posamezne slovenske pokrajine, ki so zares edinstvene in jo ločujejo od drugih. To se lahko od pokrajine do pokrajine razlikuje, npr. kamnin običajno ne obravnavamo, razen pri dinarskokraških pokrajinah, pri katerih je izhodiščna značilnost kraško površje, to pa je povezano s specifičnimi značilnostmi kraških kamnin (apnenec, dolomit). Po tem principu naj učitelj obravnava posamezno pokrajino kot neko zaokroženo celoto, ki ima rdečo nit.

Priporočene dejavnosti

- Iskanje pokrajin na zemljevidu: Učenci poiščejo naravnogeografske pokrajine Slovenije na zemljevidu, označijo meje in poimenujejo posamezne pokrajine.
- Primerjave na zemljevidu: Na podlagi zemljevidov in slikovnih gradiv učenci primerjajo naravne (površje, vodovje) in družbene značilnosti (prebivalstvo, naselja, prometna povezanost, gospodarske dejavnosti) dveh pokrajin ter ugotavljajo vzročno-posledične povezave.
- Uporaba virov: Učenci v manjših skupinah proučijo slikovna in pisna gradiva ali video posnetke o izbrani pokrajini ter navedejo značilne naravne in družbene elemente.
- Izdelava maket: Učenci izdelajo makete značilnih oblik površja izbrane pokrajine (npr. kraško polje, doline, obale).
- Ustvarjalni gib: Učenci z gibom prikažejo različne reliefne oblike, prometne povezave.

Učitelj je naravnani k poučevanju o prepletenosti in součinkovanju različnih pokrajinskih elementov, dotično vsebino primerno obravnava ob konkretnih in reprezentativnih primerih, situacijah, pojavih in dogodkih v posamezni pokrajini. Učenci lahko poleg tega ustvarjajo skice, makete ali druge prikaze, na katere dodajajo različne elemente, ki nazadnje skupaj tvorijo celoto. Zemljevid in atlas sta nepogrešljiva pri obravnavi slovenskih pokrajin; učenec naj značilnosti pokrajin opisuje in razlaga ob zemljevidu. Učitelj lahko določeno vsebino s področja naravnogeografskih pokrajin Slovenije obravnavati na terenu.

Priporočene dejavnosti

- Terenska ekskurzija: Obisk naravnogeografskih pokrajin, pri čemer učenci spoznavajo značilnosti na terenu.
- Pisanje dnevnika: Učenci v obliki dnevnika opišejo svoje vtise o izbrani pokrajini, ki so jo raziskovali ali obiskali.
- Zbiranje in predstavitev podatkov: Učenci na ekskurziji pridobijo različne vire, kot so zemljevidi, fotografije in opisi, in nato v šoli predstavijo določeno pokrajino z grafi in drugimi prikazi.

Učitelj se pri doseganju standarda »ob primerih vrednoti človekove posege v okolje z vidika trajnostnega razvoja« osredotoči tudi na ozaveščanje pomena aktivnega državljanstva (1.2.5.1), pri čemer se naveže na temo *skupnosti*.

Priporočena dejavnost

- Razprava in reševanje problemov: Učenci ovrednotijo vpliv človekovih posegov v izbrani pokrajini (npr. turistični vplivi v Alpe, industrija v Panonski nižini) ter predlagajo rešitve za izboljšanje.

Primeri edinstvenih naravnih značilnosti v Sloveniji (Škocjanske jame, bukovi gozdovi) in družbenih značilnosti (čipka, kurenti, škofjeloški pasjon) naj se povežejo s skupino ciljev *naravna in kulturna dediščina* v temi čas.

Učitelj se pri doseganju standarda »predstavi določeno (družbeno ali naravno) značilnost Slovenije na podlagi zbranih podatkov iz različnih virov in pri tem uporabi grafični prikaz« osredotoči na to, da učenci zberejo podatke iz različnih virov (na portalih: npr. Statističnega urada, ARSO) in ob zbranih podatkih oblikujejo grafični prikaz (linijski prikaz, kolačnik se lahko z medpredmetno povezavo poveže z grafičnimi prikazi pri matematiki).

MOBILNOST

CILJI

Učenec:

- : spoznava načrt varnih šolskih poti in zaznava nevarnosti na poti v šolo;
- : spoznava predpise in cestno-prometna pravila za ustrezno ravnanje kolesarja v prometu;
SC (3.2.4.2)
- : razvija razumevanje, kaj vpliva na varnost udeležencev v prometu z vidika različnih potreb ljudi (otroci, invalidi, starejši ...);
SC (3.2.4.1)
- : raziskuje in po izbranih kriterijih primerja prometne povezave domače pokrajine z bližnjimi in daljnimi kraji.
SC (2.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Učenec:

- » opiše in vriše svojo pot v šolo s poudarkom na nevarnih odsekih;
- » primerja varne in manj varne poti v šolski okolici ter jih pojasni z vidika pešcev in kolesarjev;
- » ob primerih razloži, kaj vpliva na ravnanje udeležencev v prometu in presoja ravnanja pešcev in kolesarjev;
- » poišče ustrezne podatke in izdela načrt potovanja v izbrani kraj, ob upoštevanju razpoložljivih povezav ter časovnega in finančnega vidika.

TERMINI

◦ varna pot ◦ nevarni odsek ◦ udeleženec v prometu ◦ prometna povezava ◦ cestnoprometna pravila

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri uresničevanju ciljev s področja mobilnosti se učitelj osredotoči na:

- » pripravo na kolesarski izpit (cestno-prometna pravila),
- » terensko delo, pri katerem učenci spoznavajo varne šolske poti v okolici šole in širše,
- » različne vrste prometa in možnosti potovanja iz domačega kraja v druge kraje, države.

Priporočene dejavnosti

- Sprehod po šolski okolici : Učenci primerjajo varne in manj varne poti z vidika pešcev in kolesarjev.
- Načrt šolske okolice: označevanje varnih poti za pešce in kolesarje.
- Okrogla miza: razprava o dejavnostih v prometu.
- Igra vlog: povezava teoretičnega znanja cestno-prometnih pravil z realnimi situacijami v prometu.
- Načrtovanje izleta z javnim prevozom ali kolesom: Načrtovanje potovanj z upoštevanjem različnih dejavnikov (glede na ceno, varnost, hitrost potovanja, trajnostni vpliv).
- Priprava predstavitev: Učenci pripravijo predstavitev varnih točk za pešce in kolesarje v okolici šole.
- Izdelava vprašalnika: Učenci sestavijo vprašalnik, s katerim raziščejo prometne navade svojih sošolcev, družin, staršev...
- Ogljed kratkih filmov, ki prikazujejo prometne situacije.
- Uporaba različnih virov informacij: uporaba vozniških redov, spletnih zemljevidov, aplikacij za javni prevoz, poznavanje različnih načinov plačila vozovnic.
- Izdelava projektne naloge: Vsak učenec naj izbere cilj potovanja in pripravi podroben načrt. Načrt naj vključuje izbiro prevoznega sredstva, trajanje potovanja, stroške, zanimivosti na poti in morebitne težave, ki bi se lahko pojavile.
- Obisk prometne policije: Učenci naj se seznajajo z delom prometne policije in spoznajo, kako pomembna je varnost v prometu.

Trajnostna mobilnost je zastopana v obveznem in razširjenem programu osnovne šole, to je v učnih načrtih posameznih predmetov in drugih dejavnosti na šoli. Pogoji za oblikovanje ustreznih stališč in varnega vedenja, ravnanja v cestnem prometu je pridobivanje in stalno obnavljanje znanja in spretnosti ter veščin za varno sodelovanje, vključevanje. V širšem pomenu si učenci razvijajo različne vrste pismenosti in se učijo učiti se ter razvijajo odgovornost do sebe in drugih za delovanje v družbi.

Pri pripravi na kolesarski izpit se učenci usposabljaajo za vožnjo s kolesom. Pri predmetu družba se usposabljanje nanaša predvsem na teoretična prometna znanja, ki pa jih učenci ne spoznavajo zgolj pri tem predmetu, temveč pri različnih predmetih v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju. Pri družbi spoznavajo predvsem cestnoprometna pravila za kolesarje in pešce. Svoje znanje o njih izkažejo pri kolesarskem izpitu z reševanjem testnih pol v spletni učilnici Kolesar (načeloma pri predmetu družba). Učitelja zato pri načrtovanju dejavnosti za uresničitev ciljev in standardov znanj te skupine ciljev usmerja tudi Koncept usposabljanja za vožnjo kolesa in kolesarski izpit v osnovni šoli (Novak, 2024).

Ker je prometna vzgoja učencev izrednega pomena za njihovo nadaljnje odgovorno in varno ravnanje v cestnem prometu, je prav, da se učenci z njo seznajajo tudi v šoli. Učenci spoznavajo cestnoprometna pravila za pešce in kolesarje v teoriji, hkrati pa pridobivajo izkušnje o ravnanju v prometu tudi v okolici šole in širše. Zato učitelj organizira dejavnosti tako, da učenci v okolici šole skozi izkustveno učenje in s terenskim delom spoznavajo varne pote za pešce v okolici šole in širše. Tako lahko izkustveno izkažejo poznavanje cestnoprometnih pravil za pešce in kolesarje, ki so jih spoznali že pri pripravi na kolesarski izpit. Ob tem predlagajo izboljšave za varnost učencev, pa tudi drugih udeležencev v prometu, ki imajo različne potrebe (mlajši otroci, starejši, invalidi). Z raznimi predlogi in izboljšavami tudi sami prispevajo k večji varnosti v okolici šole in širše.

Učenci poglobljajo svoje znanje o prometu tako, da odkrivajo različne povezave znotraj domačega kraja oz. domače pokrajine ter med domačim krajem/pokrajino in drugimi kraji po Sloveniji in Madžarski. Raziskujejo možnosti in prometne povezave, ki jih imajo v domačem kraju/pokrajini z namenom priprave načrta potovanja iz različnih vidikov (časovnega, finančnega, interesnega, trajnostnega). Pri tem so jim lahko v pomoč različni viri (ustni, pisni, digitalni). Cilje in standarde, ki se navezujejo na prometne povezave, naj učitelj povezuje s cilji in standardi drugih skupin ciljev, ki se nanašajo na domači kraj/pokrajino oz. pokrajine Slovenije in Madžarske.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

SKUPNOSTI

POSAMEZNIK

- » Ažman, T. (2008). Učenje učenja – kako učiti in se naučiti spretnosti vseživljenjskega učenja. Ljubljana: ZRSŠ.
- » Ažman, T. idr. (2014). Učenje učenja: Primeri metod za učitelje in šole. Ljubljana: šola za ravnatelje.
- » Marentič-Požarnik, B., Plut-Pregelj, L. (2009). Moč učnega pogovora: poti do znanja z razumevanjem (1. izd., str. 199). DZS.
- » Novak, N. (2021). Kako učence razredne stopnje učiti „učiti se“? Razredni pouk, 23(3), 3–8.
- » Rutar Ilc, Z., Rogič Ožek, S., & Gramc, J. (2019). Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost (1. izd., Let. 4, str. 32). Zavod Republike Slovenije za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zrqmbcj> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zrqmbcj>)
- » PRAVICA je tudi dolžnost : priročnik za pomoč učiteljem pri raziskovanju otrokovih pravic za učence od 4. do 9. razreda osnovne šole. (2009). Prevod Maja Sužnik. Ljubljana: Društvo UNICEF Slovenija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/fm7md2r> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/fm7md2r>)
- » Peklaj C. (2001). Sodelovalno učenje: ali kdaj več glav več ve. Ljubljana: DZS
- » Marentič Požarnik B. (2012). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS

SOBIVANJE V SKUPNOSTI

- » Tacol, A., Lekić, K., Konec Juričič, N., Sedlar Kobe, N., & Roškar, S. (2019). *Zorenje skozi To sem jaz: razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe: priročnik za preventivno delo z mladostniki* (Prenovljena druga izd. priročnika 10 korakov do boljše samopodobe). Nacionalni inštitut za javno zdravje. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yfn032w> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yfn032w>)
- » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nfeefq6> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nfeefq6>)
- » <https://www.tosemjaz.net/razisci/> (<https://www.tosemjaz.net/razisci/>)
- » Rutar Ilc, Z. (2019). Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost (1. izd., Let. 3, str. 40). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Uporabne spletne strani:

- » <https://razgledan.si/> (<https://razgledan.si/>)
- » <https://casoris.si/> (<https://casoris.si/>)
- » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qmacofo> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qmacofo>)

ORGANIZIRANOST SKUPNOSTI

- » Rutar Ilc, Z. (2019). Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost (1. izd., Let. 3, str. 40). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8ylhgh2> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8ylhgh2>)

ČAS

ZAVEDANJE ČASA IN SPREMINJANJE

- » Brodnik, V. (2011). Primeri novih in posodobljenih didaktičnih pristopov pri pouku zgodovine v osnovni šoli. V Vilma Brodnik (ur.) Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Zgodovina. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uwmyiqx> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uwmyiqx>)
- » Cox C. (b. d.). Creating Timelines. Content Area Literacy. Reading Rockets, Lunching Young Readers. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qu675l4> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qu675l4>)
- » Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije. (b. d.). <https://www.muzej-nz.si/> (<https://www.muzej-nz.si/>).
- » Pečjak, Sonja (1995): Ravni razumevanja in strategije branja : priročnik za učitelje na razredni in predmetni stopnji osnovne šole. Trzin: Different.
- » Peklar, A. (27.1.2024). Štetje let – kako štejemo leta? Iz zgodovina, zgodovina za nezgodovinarje. <https://izizgo.si/tag/desetletje/> (<https://izizgo.si/tag/desetletje/>).
- » Skupnost muzejev Slovenije (b. d.). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3z95v3q> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3z95v3q>).
- » Trškan, D (2006). Učenje zgodovine z odkrivanjem in terenske metode dela. Zgodovina v šoli, 15. letnik, številka 3-4. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b2tbzqo> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b2tbzqo>)
- » Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem: Naloge malo drugače. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/quf15ns> DIDAKTIKAZGODOVINE/_private/Narava/Projekt/naloge.pdf

NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA

- » Digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem DEDI – pregledovanje naravne in kulturne dediščine v obliki besedil, fotografij, zvočnih in video zapisov ter interaktivnega zemljevida, <http://www.dedi.si/> (<http://www.dedi.si/>)
- » Zavod za varstvo kulturne dediščine, <http://www.zvkds.si> (<http://www.zvkds.si/>)

- » Kuret, Niko (1989). Praznično leto Slovencev I. in II. Založba Družina, Ljubljana.
- » Bogataj, Janez (1998). Smo kaj šegavi? Leto šeg in navad na Slovenskem. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
- » Fakin Bajec, Jasna idr. (2021). Dediščina v akciji: poti in načini vključevanja dediščinskih praks v vzgojno-izobraževalne vsebine. Ljubljana, ZRC SAZU.
- » Mileusnić, Zrinka, Ülen, Nataša, Primc Marko, Petra (2024). Poučevanje kulturne dediščine. Priročnik za učitelje, 2. vzgojno-izobraževalno obdobje. Šola prenove za nove generacije in dediščino 21.stoletja. Škofja Loka, Združenje zgodovinskih mest Slovenije.
- » Rezultati projekta Šola prenove za nove generacije (2024). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3m64dxm>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3m64dxm>)
- » Slovenska dediščina pod zaščito UNESCO-a <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ecl4uul>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ecl4uul>)
- » Slovenski etnološki leksikon (2004). Mladinska knjiga, Ljubljana.
- » Magyar néprajzi lexikon (Magyar elektronikus könyvtár), <https://mek.oszk.hu/02100/02115/>
(<https://mek.oszk.hu/02100/02115/>)
- » Zóka, Gyula (2019), Az Őrség - Magyar örökség, Kossuth Kiadó Zrt., Bp.
- » Romsics, Ignác (2017), Általános Magyar történelem, Kossuth Kiadó Zrt., Bp.
- » Magyar történelem, <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/tjneh26>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/tjneh26>), <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vfiwldd>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vfiwldd>), <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bkxsixl>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bkxsixl>)
- » Nemese, István (2020), A korona kalandjai, Gold Book Kiadó, Bp.
- » Molnár, András (1996), Zala megye történelmi olvasókönyve, Zala Megyei Levéltár
- » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cqu7nbk> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cqu7nbk>) (Szalafői múzeumfalú)
- » <https://sumeqvar.hu/> (<https://sumeqvar.hu/>)
- » <https://varlexikon.hu/sumeq> (<https://varlexikon.hu/sumeq>)
- » <https://www.pedkalauz.hu/> (<https://www.pedkalauz.hu/>)
- » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/dbhngw4> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/dbhngw4>)
- » <https://festeticskastely.hu/kastely/> (<https://festeticskastely.hu/kastely/>)
- » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mzkqgpc> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mzkqgpc>)
- » <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mm2rz51> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mm2rz51>)

ZGODOVINSKI RAZVOJ OZEMLJA DANAŠNJE SLOVENIJE

- » Brodnik, Vilma (2018). Spodbujanje kritičnega mišljenja pri delu z zgodovinskimi viri. Zgodovina v šoli, letnik 26, številka 1, str. 18-38. URN:NBN:SI:DOC-4IZ8CWG2
- » Potočnik, Dragan in Lah, Andreja. (2024). Pouk zgodovine v muzeju in arhivu. Zgodovina v šoli. 31. 80-92. 10.59132/zvs/2023/2/80-92.
- » Hartmann, Eva (2021). Učiti se iz zgodovine in o njej na primarni stopnji. Zgodovina v šoli, letnik 29, številka 1, str. 11-20. URN:NBN:SI:doc-XK9VM3BT

PROSTOR

PROSTORSKA ORIENTACIJA IN KARTOGRAFSKO OPISMEJENJE

- » Senegačnik, Jurij, Ogrin, Darko, Žiberna, Igor (2013). Nova naravnogeografska členitev Slovenije na 47 pokrajin. Geografija v šoli, 22(2/3), 110-124. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wqpx8as> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wqpx8as>) ali <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/Oftzf3m> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/Oftzf3m>)
- » Umek, M. 2001. Teoretični model kartografskega opismenjevanja v prvem triletju osnovne šole. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- » Žiberna, Igor, Natek, Karel, Ogrin, Darko. Naravnogeografska regionalizacija Slovenije pri pouku geografije v osnovni šoli. V: Drozg, Vladimir (ur.). Teorija in praksa regionalizacije Slovenije. Maribor: Pedagoška fakulteta, 2004. Str. 85-90. ISBN 86-80693-82-0. [COBISS.SI-ID 13462792]

NARAVNOGEOGRAFSKE POKRAJINE SLOVENIJE

- » Janža, M., Jamnik, B., Prestor, J., Mali, N. (2017). Podzemna voda – glavni (skoraj edini) vir pitne vode v Sloveniji. Geografija v šoli, 25(3), 19-27. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ntk04mu> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ntk04mu>)
- » Senegačnik, J., Ogrin, D., Žiberna, I. (2013). Nova naravnogeografska členitev Slovenije na 47 pokrajin. Geografija v šoli, 22(2/3), str. 110-124. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wqpx8as> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wqpx8as>) ali <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/Oftzf3m> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/Oftzf3m>)
- » Uporabna geografija: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sfq4p6o> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sfq4p6o>)
- » Umek, M. 2001. Teoretični model kartografskega opismenjevanja v prvem triletju osnovne šole. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- » Žiberna, Igor, Natek, Karel, Ogrin, Darko. Naravnogeografska regionalizacija Slovenije pri pouku geografije v osnovni šoli. V: Drozg, Vladimir (ur.). Teorija in praksa regionalizacije Slovenije. Maribor: Pedagoška fakulteta, 2004. Str. 85-90. ISBN 86-80693-82-0. [COBISS.SI-ID 13462792]

MOBILNOST

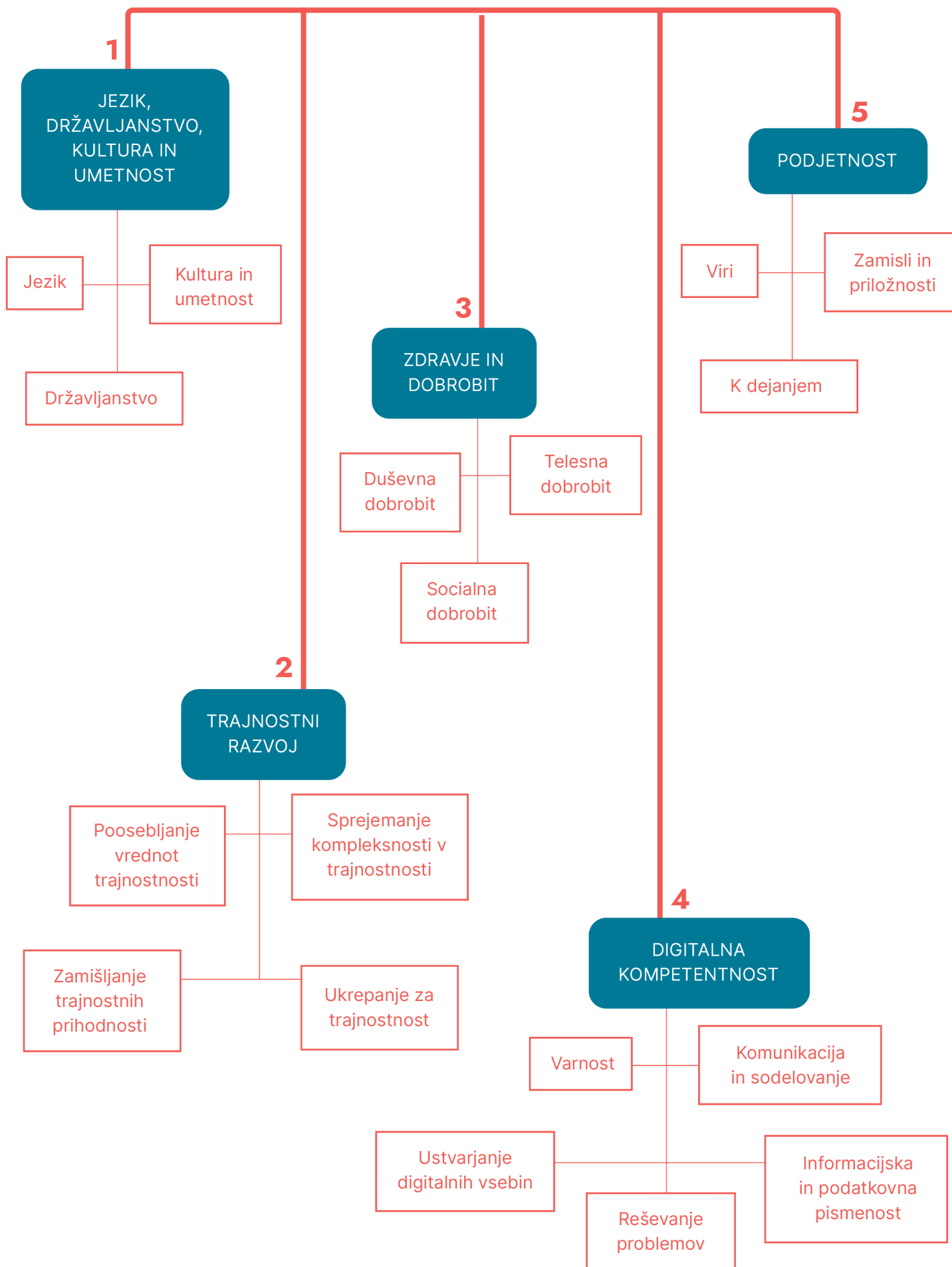
- » Novak, M. (2024). Koncept usposabljanja za vožnjo kolesa in kolesarski izpit v osnovni šoli. Pridobljeno s spletne strani dne, 18.11.2024 <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8kxpy00>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8kxpy00>)
- » Revija Razredni pouk letnik 23 (2021), številka 1 <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7a9yk58>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7a9yk58>)

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega. itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družben položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznavna raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.) tako, da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. 5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. 5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. 5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti. 5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). 5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). 5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. 5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidnim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. 5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. 5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkustveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. 5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. 5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. 5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.